

ÅRSBERETNING

2020

MUSEUM
MIDTJYLLAND

ÅRSBERETNING 2020

Redaktion: Maja Theodoraki

Konceptdesign: Heavy

Fotos hvor andet ikke er angivet: Maja Theodoraki

Omslagsfoto: Maja Theodoraki

Copyright Museum Midtjylland 2021

Museum Midtjylland

Vestergade 20

7400 Herning

CVR-nummer: 26793351

P-nummer: 1003344912

INDHOLD

Mission & vision	3
Forord	5
Udstillinger og udgravninger	7
Årets udstillinger	9
Stenalderjægerne ved Bølling Sø	11
Årets udgravninger	13
Bøgebakken i Hammerum	17
Museets samlinger	21
Samlingen, bevaring og indsamling	23
Museets forskning og publicering	27
Forskning og publicering	27
Gæster, kommunikation og formidling	29
Nye tiltag og årets højdepunkter	31
Ny strategiplan: Med fortællingen først	33
Vores venner og frivillige	35
Frivillige og venneforeninger	37
Sponsorater og partnerskaber	41
Et smugkig ind i 2021	43
Museum Midtjylland i tal	46

MISSION & VISION: DET VI GØR, ER, VIL & SKAL

Museum Midtjylland er en selvejende institution og et statsanerkendt, kulturhistorisk museum, som formidler og levendegør den midt- og vestjyske historie som en del af en lokal, men også national og international fortælling.

Museum Midtjylland er en selvejende institution med status som statsanerkendt kulturhistorisk museum, der tilsammen består af i alt fem besøgssteder: Frilandsmuseet Herning, Herningsholm Museum, Klosterlund Museum, Tekstilmuseet og Vester Palsgaard Skovmuseum.

Museum Midtjylland skal gennem indsamling, registrering, bevaring, forskning og formidling virke for at sikre kulturarven i sit ansvarsområde, som dækker Herning og Ikast-Brandekommuner.

Tilsammen fortæller de om hedeegnens rige kulturhistorie og industrisamfundets rivende udvikling; et fokusområde, som spænder fra

stenalderbopladser, jæger-samlergrupper og hosebinder til tørvegravere, skovriddere og syersker. Her fortælles om den helt fjerne fortid, som museet afdækker ved arkæologiske udgravninger og udstillinger. Men også om den nyere tid, hvor især tekstilindustrien har spillet en stor og betydningsfuld rolle – ikke kun i museets geografiske område, men også for resten af Danmark.

MUSEETS MISSION & VISION

På Museum Midtjylland ønsker vi at skabe et lokalt, regionalt og nationalt betydende og visionært kulturhistorisk museum.

Et museum hvor vi på aktiv, nysgerrig, dynamisk og original vis udforsker, formidler, tilgængeliggør og levendegør fortællingen om det åbne lands kulturhistorie i fortid, nutid og fremtid med fokus på ressourceudnyttelse og industri; altid i tæt samarbejde med og til fælles glæde for museets brugere, frivillige og mange interessenter.

VORES MISSION

At belyse det åbne lands kulturhistorie i fortid og nutid med fokus på ressourceudnyttelse.

At belyse tekstil, beklædning og mode i fortid og nutid med fokus på globale relationer.

At samarbejde på nye måder med museets frivillige, så de i endnu højere grad indgår som en aktiv ressource til fælles glæde.

VORES VISION

At skabe et sanseligt museum både fysisk og virtuelt.

At knytte bånd på tværs af fortid, nutid og fremtid med baggrund i museets forskning.

At være et dynamisk og åbent museum, der kan skabe debat og blande sig lokalt, nationalt og internationalt.

Laura Liv Weikop
Direktør for Museum
Midtjylland

FORORD: ET TURBULENT ÅR

Året 2020 er uden tvivl et år vi alle vil huske. Ikke kun på Museum Midtjylland men i hele landet. Covid-19 pandemien lagde Danmark ned – og ingen stod uberørt tilbage. For kulturbranchen har det betydet et hårdt slag – også for os museer.

På Museum Midtjylland har vi i takt med stigende driftsudgifter til rengøring, sprit o.l. oplevet en mærkbar tilbagegang i besøgende. I alt har 18.301 gæster besøgt vores fem steder – hvilket svarer til 38 % færre end i 2019. Det har selvfølgelig også afspejlet sig i vores egenindtjening, hvor nedgangen også er til at tage at føle på.

Nedgangen kommer oven på tre år med resolut fremgang og stigende kendskabsgrad og rammer derfor på mange måder ekstra hårdt. Især grundet nedlukning i en af vores absolutte højsæsoner.

TÆNKE UD AF BOKSEN

Heldigvis står vi med et stærkt bagland, velvillige samarbejdspartnere og kompetente frivillige - og ikke mindst en række dygtige og ekstremt omstillingsparate medarbejdere, som mere end nogensinde før har formået at tænke nyt, tilpasse arbejde, arrangementer og tiltag til den hurtigt omskiftelige situation og løfte i flok selv på distancen. Det har bidraget til en endnu stærkere organisation, og fortjener alverdens ros.

Netop evnen til at tænke ud af boksen og omstille sig har dog heldigvis også betydet, at 2020 ikke kun har været præget af aflysninger

og kedelige nyheder. Der er også kommet nye ideer og tiltag frem, som har givet mulighed for at afprøve satsninger og især andre og nye formidlingsformer af. Ligesom vi har kunnet prioritere nogle forløb, vi normalt ikke ville have haft muligheden for. Det drejer sig blandt andet om vores massive indsats i forsommeren på en arkæologisk udgravning i Snejbjerg, hvor ikke mindre end 1.425 skolebørn og lærere på blot fem uger deltog i vores formidlingstilbud. Her afholdte museet en række forløb, hvor vi i samarbejde med Herning Kommune havde sikret buskørsel til alle skoler, som ønskede det – og dermed kunne vi tilbyde gratis forløb til alle kommunens skoler. Det var en kæmpe succes, som vi håber at gentage – og som har givet os blod på tanden.

Heldigvis står vi med et stærkt bagland, velvillige samarbejdspartnere og kompetente frivillige - og ikke mindst en række dygtige og ekstremt omstillingsparate medarbejdere, som mere end nogensinde før har formået at tænke nyt, tilpasse arbejde, arrangementer og tiltag til den hurtigt omskiftelige situation.

Når vi heller ikke har kunnet invitere de vanligt store menneskemasser ind til workshops, markeder og hele formidlingsdage på samme vis som før, har vi heldigvis formået at gøre noget andet. Her er planlægningen af nye tiltag i forbindelse med ferieaktiviteter, hvor kits spillede en essentiel rolle og sikrede samvær under coronavenlige forhold blot ét eksempel. Et andet eksempel er nye tiltag såsom livestreaming fra Besættelseslejligheden på Frilandsmuseet Herning og audiowalks, geocaching, skattejagter og Det store Nisseroderi ved alle fem museer. Foruden et stærkt samarbejde med musikeren Stent og Swinging Europe, hvor Herningsholm Museum gav den i rollen som muse og fysisk ramme for musikkens tilblivelse og udfoldelse.

Om end tilløbet i året ikke har været massivt som følge af pandemi og nedlukning, har museet også haft en række udstillinger på programmet. Fra 'Strik en prik' på Vester Palsgaard Skovmuseum, 'Dronningestrik – De Royale Masker' og vandreudstillingen 'Det særligt Danske' på Tekstilmuseet til åbningen af den nye stenalderudstilling 'Stenalderjægerne ved Bølling Sø' på Klosterlund Museum. Dertil kom at vi fik afprøvet vores første virtuelle udstillingsåbning og tekstiludstilling i samarbejde med Via Design, da vi åbnede 'Nyfortolkning – en virtuel tekstiludstilling' på Tekstilmuseet i maj.

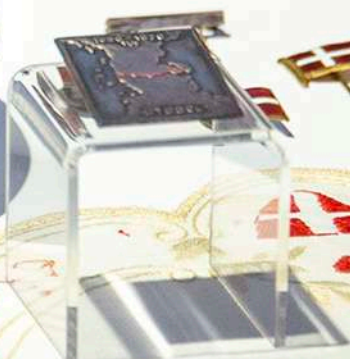
2020 blev også året, hvor Museum Midtjylland kunne præsentere 'Med fortællingen først: strategiplan 2020-25'. En strategiplan som udruller en ambitiøs retning for museets arbejde med de fem søjler henover de næste fem år – og som bygger videre på det arbejde og den udvikling museet har igangsat siden 2017. Det er derfor også en strategi, som vi forventer os meget af – og som samtidig også forventer meget af os som organisation. Og det er kun godt.

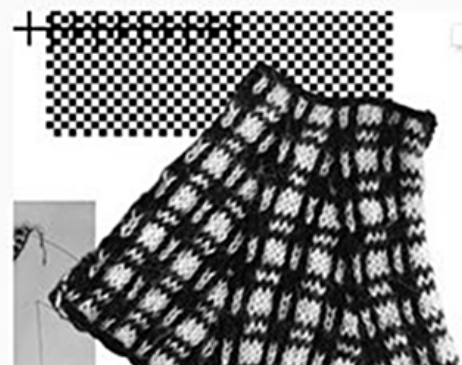
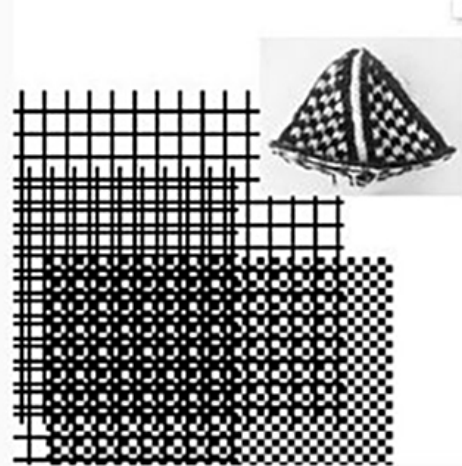
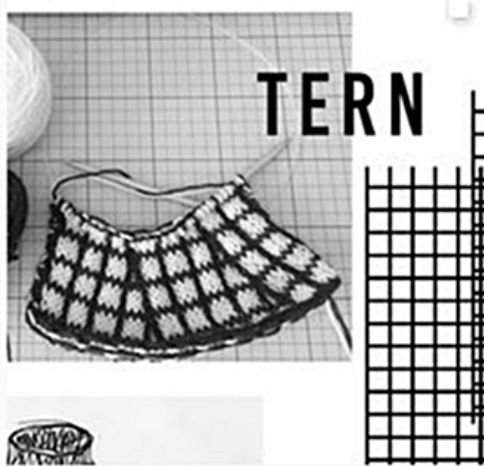
LAURA LIV WEIKOP
Museumsdirektør

СUNGEW QISKLETE

UDSTILLINGER & UDGRAVNINGER

KILFORMER

Forrige side:
Vandreudstillingen
Det særligt danske på
Tekstmuseet.

ÅRETS UDSTILLINGER

Som så meget andet har vi været ramt af Covid-19. Udstillingsåbninger er blevet udskudt, nogle fik vi åbnet senere på året og andre venter til 2021. Men på trods af årets udfordringer blev også nye udstillingsformer afprøvet: en enkelt udstilling blev, grundet museets nedlukning, gentækt og transformeret til en virtuel udstilling.

13.05.2020-, ONLINE

Igen i 2020 har de studerende fortolket historiske genstande fra Tekstilmuseet og vist dem i et helt nyt perspektiv og sammenhæng. Blandt de historiske genstande i år var bl.a. en cape af strudsefjer, strikkede vendevanter og en schweizerklud.

15.08.2020-27.08.2020. FRILANDSMUSEET HERNING

Sæt lyd på historien blev til i et samarbejde

mellem Museum Midtjylland, Skanderborg Museum, Struer Museum og forskningscentret CAVI ved Aarhus Universitet. Projektet er finansieret af Region Midtjylland og har i foråret 2020 modtaget en større bevilling fra Velux Fonden til en videreførelse af projektet.

STENALDERJÆGERNE VED BØLLING SØ

ÅBNEDE 09.10.2020, KLOSTERLUND MUSEUM

I 2020 har vi arbejdet på en udstilling om stenalderen på Klosterlund Museum. Det rige fundmateriale fra Bølling sø er nu igen tilgængeligt for offentligheden. Udstillingen *Stenalderjægerne ved Bølling Sø* rammer med en skarp fortælling og inddragende formidling et bredt publikum.

Der er mange, der kommer til Klosterlund netop på grund af interessen for den livlige aktivitet, der var i området i stenalderen. Udstillingen blev trods håndsprit og deltagerbegrænsning åbnet med højt humør d. 9. oktober.

Læs mere om udstillingen på side 11.

STRIK EN PRIK

04.09.2020-01.11.2020, VESTER PALSGAARD SKOV-MUSEUM

Strikkeforeningen Serjøs Strik for Sjøv gæstede Vester Palsgaard Skovmuseum med deres fine strikkede værker. Hvert år udvælger foreningen et tema, som inspirerer til anderledes og nytænkende strik. I 2020 udstillede foreningen strik ud fra temaet: Strik en prik.

DRONNINGESTRIK

01.10.2020-01.02.2021, TEKSTILMUSEET

På Tekstilmuseet har året budt på en række særudstillinger. I *Dronningestrik* kunne publikum træde ind i en verden af strik, der alt sammen har H.M. Dronning Margrethe d. 2. som omdrejningspunkt. I anledning af Hendes Majestæts 80-års fødselsdag har de inkarnerede royalister og strikkeeksperter Ulla Madsen og Koushi Radhakrisnan – kendt fra tv-programmet *Den Store Strikkedyst* – fortolket både Dronningens garderobe og kunst og omsat det til strikkede brugs- og pyntegenstande.

DET SÆRLIGT DANSKE

13.11.2020-14.04.2021, TEKSTILMUSEET

Udstillingen *Det særligt danske* er en vandreudstilling, som museet har vist på Tekstilmuseet. Den er blevet til i anledning af, at det i 2020 er hundredåret for den danske genforening. Udstillingen viser en række af de kulturspor, der blev sat af et dansk mindretal under pres i Sønderjylland efter 1864 og frem til Genforeningen. Udstillingen er udviklet af Museum Vestsjælland og Museet på Sønderkov. Den er støttet af Kulturministeriet og Folketingets pulje til markering af genforeningsjubilæet i 2020.

BINDESJALER

09.12.2020-11.04.2021, TEKSTILMUSEET

I 2020 har Tekstilmuseet lanceret et nyt koncept for en serie af udstillinger. Serien bærer titlen *Glimt fra museets samlinger*. Den giver en række indblik i Tekstilmuseets imponerende samling af tekstiler. Hver udstilling har sit eget tema og stiller skarpt på en lille del af samlingen. Efter et par måneder skiftes til et nyt emne. Den første i rækken er udstillingen *Bindsjaler*. Den rummer museets gamle bindsjaler samt diverse strikkeredskaber.

KRISTINE HOLM-JENSEN

Formidlingschef

Udstillingen
Stenalderjægerne ved
Bølling Sø blev åbnet d. 9.
oktober.

STENALDERJÆGERNE VED BØLLING SØ

På Klosterlund Museum havde vi i efteråret den store glæde at kunne byde publikum indenfor i en ny udstilling om stenalderjægerne ved Bølling Sø.

Den nye udstilling tager os med tilbage til en tid, hvor Bølling Sø var et attraktivt sted for stenalderjægere på vandring, og den bringer os tæt på datidens mennesker, der var eksperter i naturen og specialister i søens muligheder.

Historien om de tidligste beboere i området er vigtig – både for lokalområdet og på nationalt plan. Faktisk blev Klosterlund Danmarksberømt i 1937 som findestedet for de allerførste spor af mennesker i landet. Siden er der dukket endnu ældre fund op, men det ændrer ikke på områdets status som en lokalitet af national betydning, når det kommer til stenalder.

Men i nogle år har historien været helt usynlig i museets udstillinger. Nu kommer den frem i lyset – og denne gang på en ny måde og med moderne udstillingsgreb.

HOT SPOT I JÆGERSTENALDEREN

Museum Midtjyllands arkæologiske udgravninger har siden 1930'erne afdækket sporene fra nogle af Danmarks første beboere, som levede og interagerede med naturen i området for 12-9.000 år siden.

De arkæologiske spor har vist, at Bølling Sø var et hot spot i jægerstenalderen! Allerede efter istidens afslutning for 11.500 år siden dukkede de første rendyrjægere op ved søen. I årtusinderne derefter blev området flittigt brugt af jæger-samlere, der levede i små grupper på evig vandring og udnyttede landskabets muligheder fuldt ud. Nogle steder besøgte de kun ganske kortvarigt, men de bedste steder vendte de tilbage til igen og igen.

MODERNE GREB

I tråd med moderne udstillingsprincipper vil vi gerne bringe publikum tæt på stenalderjægerne og gøre fortællingerne fra fortiden levende og relevante for de mennesker, som besøger stedet og landskabet i dag.

Men der kan være meget langt fra jordlag

og flintstykker til indsigten i et levet liv i stenalderen. Derfor har vi arbejdet intenst med formidlingen af det komplekse indhold.

Sproget i udstillingsteksterne er nøje gennemtænkt. De er holdt i et kortfattet og enkelt sprog, og teksten er "sorteret" i henholdsvis poetiske, faktuelle og beskrivende typer af tekst, hvilket også understøttes af grafikken. Vi har også lagt kræfter i at skabe en udstilling, der appellerer til sanserne. Blandt andet er der et område, hvor man kan gå på opdagelse i stenalderjægerne daglige gøremål og undersøge de materialer, som stenalderjægerne havde til rådighed.

FORSKNING OG LOKALT ENGAGEMENT

Det er museets mangeårige arkæologiske forskning, som ligger bag indholdet, og mange timer er brugt på udtænkningen af formidlingen og de visuelle effekter. Men det er museets frivillige – en gruppe på 12 uddannende håndværkere, som har stået for det hårde, men sjove arbejde med selve opbygningen af udstillingen. Uden dem og deres gode energi var vi aldrig nået i mål!

Ikast-Brande Kommune og Klosterlund Museumsforening har givet gavmild støtte til projektet. På den måde går solid forskning og lokalt engagement hånd i hånd og forenes i Klosterlund Museums nye udstilling.

JULIE LÖLK

Museumsinspektør

I forsommeren havde vi ikke mindre end 1.425 skolebørn og deres lærere på åben udgravning ved Ørskovvej i Snejbjerg i forbindelse med udgravningen af en rækkelandsby.

ÅRETS UDGRAVNINGER

Museum Midtjylland varetager det arkæologiske ansvar og de bygherrefinansierede undersøgelser i Herning og Ikast-Brande kommuner.

Der findes nok ingen årsberetning i år, der kan skrives uden at nævne Covid-19. Mens den første hårde lockdown stod på, sad vi alle sammen i vores respektive hjemmekontorer. Vi havde dog et nødberedskab på plads, skulle der pludselig opstå behov for arkæologisk assistance. Den første hårde lockdown havde dog også den positive effekt, at mange beretninger kunne afsluttes i år. Rapportskrivning skal tit lægges til side, når mere akutte udgravninger kalder. Det betyder ro på den mentale to-do liste og stor tilfredsstillelse, når museumsinspektørerne kan rydde op på deres skrivebord og i skuffer.

Udover at afslutte diverse udgravningsrapporter, kom der i år også nogle fund tilbage fra konservering. Udgravningerne er sjældent afsluttet efter selve felt sæsonen, men trækker lange tråde i form af efterfølgende naturvidenskabelige undersøgelser eller konserveringsopgaver, som er tidskrævende. Her skal der nævnes det

usædvanlige fund fra HEM 5332 Grønbæksminde II igen. Fundet er gjort på motorvejsudgravning i 2014, og nu er fundkomplekset færdig konserveret og kommet tilbage til museet. Her drejer det sig om en meget sjælden sværdgrav fra yngre germansk jernalder. Graven indeholdt skjoldbule, kniv og sværd. Sværdet i sig selv er et meget sjældent fund. Dette fund bliver ikke mindre spændende af sværdets nu konserverede skede, som er en sjælden fundkategori med et meget spændende forskningspotentiale. Her efter konservering kan vi konstatere at skeden bestod af tre lag: inderst et lag af læder/pels; et afstivende mellemlag af træ og et ydre lag af læder. Små nitter kan have pyntet skeden (Konserveringsrapport HEM 5332X237). Fundet skal efter planen vises på den nye udstilling på KLM i sommer 2021.

Selvom der har været usikkerhed omkring, hvilket aftryk pandemien vil efterlade i forhold til byggeaktivitet, så kan det konkluderes at 2020 har været et travlt år. I Herning og Ikast-Brande kommune er der gennemgået henvend 1.780 byggesager. Det drejer sig om store og små byggerier, hvor der skal tages stilling til om skjulte fortidsminder berøres. I de tilfælde, hvor den arkivalske kontrol indikerer, at der kan

være skjulte fortidsminder, bliver bygherren kontaktet, og der foretages besigtigelser eller egentlige afgravninger. Det resulterede i 54 selvbetalte (små) forundersøgelser, her er der en tydelig tilvækst af sager. Antallet af (større) bygherre betalte forundersøgelser forud for kommende anlægsarbejder lå på 18, et fald fra 27 i 2019. Udover disse forundersøgelser havde museet travlt med syv udgravninger, som er to udgravninger mere end i 2019. Nogle af forundersøgelserne peger allerede nu på, at foråret 2021 fortsætter i samme spor.

Felt- samt beretningsarbejde gav en omsætning på ca. 7,25 mio. Det er et stigning i forhold til 2019, hvor omsætning var cirka 5,8 mio. kr. Overordnet set var aktivitetsniveauet inden for byggeri og anlæg i 2020 lidt højere end i 2019, det skyldes dog hovedsageligt udgravningsprojekterne samt de mange små byggesager og selvbetalte forundersøgelser. I Herning Kommune observeres en yderlige tilbagegang for de private, byggeherrefinansierede byggerier, og samtidig en fremgang i de kommunale projekter. I Ikast-Brande har de kommunale projekter ligget på et stabilt niveau, mens der ikke har været projekter finansieret af private byggeherre. Alt arkæologi i forbindelse med disse sidstnævnte private projekter blev gennemført på museets regning. Ligeledes har vi haft travlt med undersøgelser i forbindelse med skovrejsninger.

En af Museum Midtjyllands satsninger, både angående forskning, men også i forbindelse med kap. 8 arbejde, er geomagnetiske opmålinger. Hermed er der tale om en ydelse vi også sælger til vores kollegaer fra de andre museer. I 2020 blev det til to projekter ud af huset.

De arkæologiske undersøgelser frembragte fund fra alle perioder, men med en for vores område typiske hovedvægt på bopladsspor fra jernalderen. Her skal der fremhæves et fantastisk fund: Vikingebopladsen og stenaldergravene fra Gjellerup, som er nærmere omtalt i et separat afsnit. I det følgende er der et overblik over de undersøgelser, der frembragte decidede fund.

SÆRLIGE UDGRAVNINGER & FUND

I forbindelse med Museum Midtjyllands forskellige undersøgelser har museets arkæologer gjort en række spændende opdagelser - de præsenteres kort i det følgende.

BOPLADSSPOR FRA MAGLEMOSEKULTUR TIL NEOLITIKUM

Forud for planlagt skovrejsning har Museum Midtjylland i perioden d. 21.-24. april 2020 gennemført en omfattende rekognoscering af et 36.000 m² stort areal beliggende langs sydsiden af Søby Å og efterfølgende gravet 31 prøvehuller på en i forvejen kendt stenalderlokalitet med opsamlingsfund fra Maglemosekultur til neolitikum beliggende vestligt på arealet. Formålet var at afklare lokalitetens omfang og tilstand, og om der eventuelt fandtes bevarede kulturlag og/eller fund, der ville gøre, at dele af arealet skulle friholdes for beplantning. Der fandtes i alt 85 stykker bearbejdet flint i mulden og en kogestensgrube i undergrunds-niveau, men hverken in situ fund eller lag, der nødvendiggør friholdelse. Hele arealet er derfor frigivet til skovrejsning.

HEM 3141 SKOVBJERGGAARD, ARNBORG

PLYNDREDE GRAVE FRA ROMERSK JERNALDER

Museum Midtjylland udførte i perioden mellem d. 3. december 2019 og frem til d. 22. januar 2020 en arkæologisk forundersøgelse og udgravning af et ca. 3.000 m² stort areal beliggende i den nordøstlige del af Tjørring by på matr.nr. 15bl Tjørring, Herning Jorde.

Både ved forundersøgelsen og udgravningen fremkom der massive fortidsminder i form af fire hustomter dateret til den yngste del af førromersk jernalder /ældste del af ældre romersk jernalder, en bikammergrav og en plyndret jordefæstegrav dateret til ældre romersk jernalder, foruden en del spredte anlæg i form af stolpehuller, kogestengruber, gruber og en enkelt brønd.

HEM 3441 ROSENHOLMVEJ, TJØRRING

SPOR FRA FORHISTORIEN

I forbindelse med Herning Kommunes fortsatte udstykning af parcelhusgrunde i Øster Lindparken i Lind (etape VI) har Museum Midtjylland i perioden d. 10. januar til d. 31. januar 2020 gennemført en forundersøgelse af et ca. 98.600 kvadratmeter stort areal på matr. nr 23a, Herning Jorde. Herved fremkom der 17 stolpehuller, otte kogegruber, en mindre grube og 11 fyldskifter, 10 agerren samt et lille skår (X22), som på baggrund af skårmaterialet skal dateres bredt til bronzealder. Anlæggene blev undersøgt og afsluttet i forundersøgelsen, og arealet er frigivet til bygherre.

HEM 5498 ØSTER LIND PARKEN, RIND

RÆKKELANDSBYEN FRA ØRSKOVVEJ

Mellem d. 15. april og d. 4. november 2020 blev der udgravet lige knapt 59.000 m² ved Ørskovvej i Snebjerg. Udgravningen var et led i en større undersøgelse, som blev startet i 2019 under navnet Galgehus.

Lokaliteten er desuden en del af et meget stort område, hvor der er blevet gennemført adskillige arkæologiske kampagner siden 2006. De fleste fund herfra skal tilskrives yngre jernalder.

Udgravningen rummede fund af minimum 73 huse i form af treskibede langhus, mindre økonomibygninger og firstolpeanlæg. Disse huse skal knyttes til omtrent 25 gårdsanlæg. Flere huse og gårdsanlæg overlapper dog med fund fra 2019, og det samlede antal bliver justeret, når resultaterne behandles i en samlet beretning. Desuden blev der registeret 20 brønde, hvor stort set alle ligger i tilknytning til en gård. Flere af disse brønde indeholdt bevaret træ og keramikskår. Sammen med disse blev der registeret 10 jernudvindingsovne, som lå spredt i periferien af gårdene.

I 2020 blev det derudover tydeligt at flere af gårdene ligger i en række, dvs. at den sydvestlige del af Galgehus er organiseret som en rækkelandsby.

Enkelte fremhævede fund er desuden en ringgrøft, som kan være rester af en tuegrav fra ældre romersk jernalder, en 2 meter dyb stolpe, hvor der var bevaret træ tilbage, en del keramikfund fra brønde, gruber og huse, heriblandt flere offerkar fundet i de tagbærende stolpehuller.

Der blev indsamlet en stor mængde prøver til naturvidenskabelige undersøgelser, så Galgehus også kan blive belyst fra denne vinkel.

HEM 5758 GALGEHUS, SNEBJERG

MIDDELALDERBEBYGGELSE FRA GULLESTRUP

Museum Midtjylland udførte i perioden mellem d. 6. januar og frem til d. 23. januar 2020 en arkæologisk udgravning af et ca. 4.443,2 m² stort areal beliggende sydvest for Gullestrup by på matr.nr. 7000u, Gullestrup, Herning Jorder. Udgravningen blev foretaget i forbindelse med, at mulden blev afgravet i vejtracéet inden selve anlægsarbejdet gik i gang.

Ved forundersøgelse fremkom der flere fortidsminder i form af resterne af minimum otte bygninger i form af rammehuse, midtsulehuse og firstolpeanlæg – alle dateret til ældre middelalder mellem 1035 og 1262 AD. Hvordan disse forholder sig til hinanden som gårdsanlæg, er der kommet en forsigtig tolkning på i form af

tre gårdsenheder, mens det østlige hus knytter sig til gårdsenheder fra den tidligere udgravning, HEM 5664 Gullestrup Kirke Øst. Foruden husene fremkom der spredte kogestensgruber, som dateres bredt fra bondestenalder og frem til ældre jernalder, en brønd, som kan være fra middelalderen samt to gruber med endnu ukendt funktion, og som efterhånden kendes fra flere forskellige lokaliteter med middelalderlandbebyggelse. Naturvidenskabelige analyser viste, at der kunne spores en smule organisk materiale mellem trækullet i den ene grube, som bestod af rent egetræ. Om gruberne er en form for kogegrube, er ikke utænkelig, men de har nærmere være brug til opvarmning af noget materiale, som led i noget forarbejdning.

Husene følger sig til en ny ret massiv fundgruppe af middelalderlandbebyggelse, som ligger spredt ud over et større areal sydvest for den nuværende Gullestrup by.

At hele den samlede middelalderlandbebyggelse i området er ældre, er dog stadig en forsigtig tolkning. Men i 1800-tallet var bebyggelse ikke repræsenteret her. De historiske gårde i Gullestrup ligger længere mod nord og mod vest, og der kan være sket et ryk af bebyggelsen på et tidspunkt i løbet af den senere del af middelalderen. Uden for undersøgelsesområderne kan der ligeledes gemme sig middelalderlandbebyggelse, som kan vise sig at binde de forskellige klynger af gårde sammen i større kulturlandskab, end det allerede er.

Arealet er færdigundersøgt og frigivet til yderligere anlægsarbejde. Ikke undersøgte arealer sydvest for Gullestrup by er formentligt fyldt med skjulte fortidsminder, og skulle der i fremtiden blive mere anlægsarbejde i forbindelse med byggeri eller andre ting, er det vigtigt at der bliver fortaget forundersøgelser.

HEJM 5764 STORE GULLESTRUP, GULLESTRUP

BOPLADSSPOR FRA JERNALDER

Museum Midtjylland har i perioden 6. til 9. januar 2020 foretaget arkæologisk forundersøgelse af et ca. 17.000 kvadratmeter stort areal ved Sunds Søcamping i Sunds.

Der fremkom i alt 139 anlæg, her i blandt mindst fire langhuse fra perioden førromersk jernalder per III/ ældre romerskjernalder b1. Desuden kan der følges flere hegnsforløb, som sandsynligvis har indhegnet gårdenes parceller. Derudover fremkom der en del gruber i området. Der blev fundet slagger fra jernudvinding i en del af anlæggene, blandt andet som støtte for stolperne i en hegnsindgang. Selve udvindingsovnene er endnu ikke lokaliseret. Anlægs-

sporene koncentrerer sig i områdets nordlige halvdel og dækker cirka 8.500 kvadratmeter af det berørte areal.

HEM 5777 SUND SØCAMPING, SUND

SPOR EFTER FORHISTORIEN VED HOLING

Museum Midtjylland har i perioden 24.-25. februar 2020 foretaget forundersøgelse på dele af arealet udlagt til ny talentskole i Holing.

Der fremkom anlægsspor i de blå områder i form af opfyldslag fra middelalder til nyere tid samt stolpehuller og gruber som kan være forhistoriske og som er sammenhængende med den store jernalder bebyggelse, som findes umiddelbart nord for det her berørte areal.

HEM 5783 TALENTSKOLEN HOLING, HERNING

ET LILLE PUSLEBRIK I DEN STORE JERNALDERBE- BYGGELSE VED SNEJBJERG

Museum Midtjylland har i perioden den 14. – 15. april 2020 foretaget forundersøgelse på et ca. 6.000 kvadratmeter stort areal udlagt til udvidelse af Engbjergskolen i Snejbjerg med en udgravning i juni 2020 til følge.

Udvidelsen ligger nær et meget omfattende bopladssområde HEM 4291 med gårde og huse fra yngre jernalder og hegnede gårdsanlæg fra ældre jernalder. Ved forundersøgelsen fandtes rester af et hegnat gårdsanlæg og et enkeltliggende hus som knytter sig til den ældre bebyggelse samt rester af et langhus og et gårdsanlæg, som knytter sig til den yngre del af jernalderbebyggelsen.

HEM 5787 ENGBJERGSKOLEN, SNEJBJERG

EN TOM GRAV

I perioden 25. – 29. maj 2020 og i igen i perioden 16. – 22. september 2020 har Museum Midtjylland undersøgt et område i den sydøstlige del af Ikast by, hvor Ikast-Brandekommune skal opføre en ny daginstitution. Ved forundersøgelsen blev der på den nordlige del af arealet registreret en formodet, stenpakket jordfæstegrav fra ældre romersk jernalder, ca. 0 – 175 e.Kr.

Den formodede grav, grav 7, fremstår som en rektangulær nedgravning, som er opfyldt/pakket med overvejende nævestore sten, figur 3. Gravens udstrækning er ca. 2,2x1,4 m, og orienteringen er ca. nordnordvest-østsydøst. Såvel i form som i orientering fremstår den som de tidligere undersøgte grave fra den ældre

romerske jernalder i museets område. Graven var i alt 108 cm dyb, og havde i bunden en udstrækning på 138x85 cm. Siderne var lodrette til svagt skrånende og bunden flad. Graven var fundtom.

HEM 5791 LYSHOLT ALLE, IKAST

VIKINGETID OG YNGRE STENALDER FRA GJELLERUP

I perioden 8. – 10. juli 2020 har Museum Midtjylland forundersøgt et areal på ca. 10.600 m² i den nordvestlige del af Hammerum by, hvor Fink Byg ApS skal opføre 29 rækkehuse. Ved den efterfølgende udgravning i august og september 2020 blev der på den nordlige del af arealet registreret bebyggelsesspor. Bebyggelsen dateres til yngre jernalder/vikingetid. Den sydlige del af området var blevet afgravet i starten af 1960'erne, da man har terrænreguleret forud for etablering af boldbanerne. Her var således fundtomt. Ligeledes i den nordlige del blev der fundet en dobbeltgrav fra Yngre Stenalder.

HEM 5793 BØGEBAKKEN, GJELLERUP SOGN

BOPLADSSPOR FRA BRONZEALDER OG JERNALDER

I perioden 5. – 14. oktober 2020 har Museum Midtjylland lavet forundersøgelse på et ca. 15.100 m² stort areal i Tavlundparken i den vestlige del af Lind by, hvor Fink Byg ApS skal opføre 31 nye rækkehuse. Der fremkom ved forundersøgelsen et dårligt bevaret hus, syv kogestensgruber, to gruber samt et par mindre fyldskifter. Et skår i et af de tagbærende stolpehuller antyder en datering til yngre bronzealder. I en af gruberne fremkom spredte skår, som daterer den til tidlig førromersk jernalder.

HEM 5794 TAVLUNDPARKEN, RIND SOGN

UDGRAVNINGSOVERSIGT 2020

SELVBETALTE FORUNDERSØGELSER	54
BYGHERREFINANSIERED E FORUNDERSØGELSER	18
BYGHERREFINANSIERED E UDGRAVNINGER	7
GEOFYSIK UD AF HUSET	2

Her ses et af grubehusene lige efter fremgravningen. Figur 4a.

BØGEBAKKEN I HAMMERUM

I 2020 havde museet en spændende udgravning i Hammerum i forbindelse med et større boligbyggeri.

Det er ikke ofte, at museet har haft mulighed for at lave undersøgelser i selve Hammerum by, og når der har været lejlighed, har der været tale om ret begrænsede områder. Vi ved dog, at området omkring kirken har været særligt rigt. Herfra er der siden 1865 blevet indleveret mange genstande – i alt 23 lerkar findes i dag på Museum Midtjylland og på Nationalmuseet.

Hovedparten kan dateres til det første århundrede e.Kr. og ud fra beretninger omkring fundindleveringerne, er mange flere lerkar gået tabt. Hertil kommer flere flint og stenredskaber. Området, som på de gamle kort benævnes Tornebuskehøj har gennem tiden været en yndet bakke til grusgravning. Lerkar og andre genstande, der er dukket frem i den forbindelse, har med stor sandsynlighed været gravudstyr i grave, som er blevet ødelagt. Et par af disse grave har endda været meget rigt udstyrede med fund af bronzekar, guldringe, våben og andre jerngenstande. Ingen af gravene er udgravet

af museumskyndige, så omfanget af denne gravplads kendes desværre ikke.

Museet har således gennem de seneste små 30 år hovedsageligt haft mulighed for at lave undersøgelser i periferien af byen: Ny Gellerupvej hvor Hammerum-pigen dukkede op på en lille gravplads; ved omlægningen af Fastrupvej i forbindelse med Motorvejen og ved udstykningen af Hørmarken og Tangsøparken er nogle af de større undersøgelser. Disse nyere undersøgelser har overvejende resulteret i fund fra den tidlige del af jernalderen fra 400 f.Kr.- 400 e.Kr. Den yngre jernalder med vikingetid, ved vi, skal findes inde under selve Hammerum by. Her er den i glimt er dukket op bl.a. i forbindelse med anlæggelsen af parkeringspladsen vest for kirken. Ved undersøgelsen her udgravedes to huse og et såkaldt grubehus, som kunne dateres til netop vikingetiden.

I 2020 blev der endelig mulighed for at undersøge et større areal inde i byen, Den nu nedlagte Hammerum Skoles boldbaner skulle nemlig forvandles til et rækkehuskvarter, figur 1. I forbindelse med etableringen af disse boldbaner i 1963 stødte man på en stensat grav, en

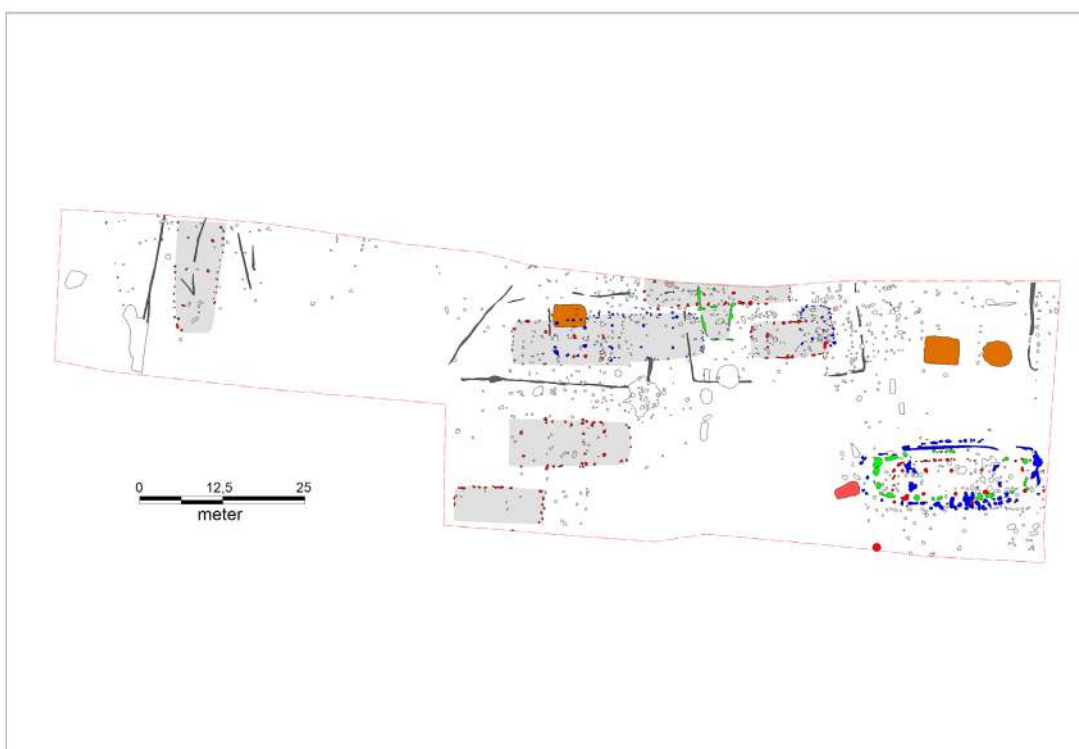

Figur 1

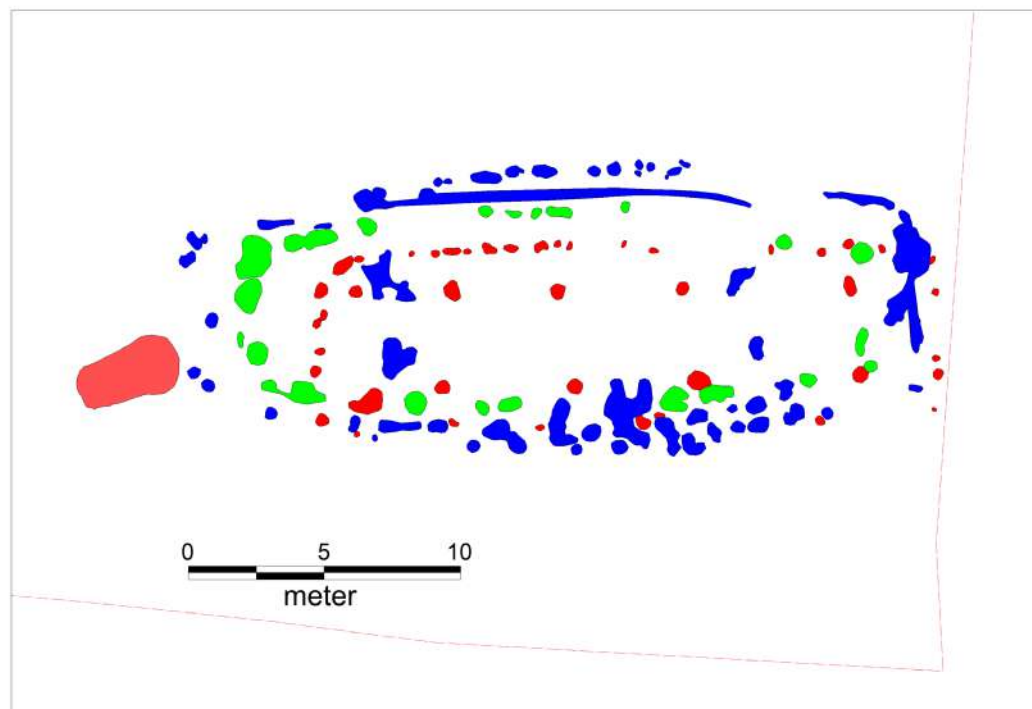
såkaldt enkeltgrav. Graven er fra enkeltgravskulturen, ca. 2800-2400 f.Kr., og således fra den sidste halvdel af bondestenalderen. Graven var indrammet af sten og indeholdt en tyknakket flintøkse og en flintflække. Der er ingen oplysninger om andre fund fra anlægsarbejdet.

Det var derfor også med spænding, vi påbegyndte forundersøgelsen lige op mod sommerferien. Det stod hurtigt klart, at arbejdet med at anlægge boldbanerne i 1960'erne havde ført til

store ændringer af det oprindelige terræn. For hele området gjaldt det, at der for at planere terrænet var påkørt opfyld på den nordlige del, mens der mod syd tydeligvis var fjernet materiale. Samtidig falder terrænet jævnt mod vest, og for at få plane flader har man udlagt området i tre terrasser med den højeste mod øst og den laveste mod vest. Opfyldslaget varierede i tykkelse mellem 45 og 120 cm, og tilsvarende mængder kan være skrabet af på den sydlige del. Og det ser da også ud som om, at det er

Figur 2

Figur 3.

den afgravede fyld fra syd, som er bredt ud over den nordlige del, hvor det oprindelige muldlag stadig var bevaret under et blandet opfyldslag.

Det vil med andre ord sige, at der ved terrænreguleringen, ikke er foretaget en muldafrømning af hele området, og at der således, særligt på den nordlige del, kunne være bevarede spor efter forhistorisk bebyggelse. Af de i alt 10.000 m², som skulle bebygges, skulle der altså laves udgravning på de ca. 5.000. Før selve udgravningen blev det besluttet at lade et par detektorbrugere gå området igennem, og et af de fund de kom ind med, var en lancespids, som nok er fra ældre jernalder - endnu en antydning af, at der stadig kunne være interessante fund at gøre.

Denne antagelse holdt stik. På figur 2 ses en plan over udgravningen. Her har det været muligt at udskille mindst 12 huse og hegn til mindst fire gårde. Som det også ses, krydser huse og hegn ind over hinanden, og der forestår endnu et større udredningsarbejde for at få udskilt de enkelte gårde. Der er dog ingen tvivl om, at bebyggelsen skal dateres til den sidste del af jernalderen fra ca. 700 og frem til vikingetidens slutning ca. 1050.

I den sydøstlige del af udgravningsfeltet afdækkes et næsten 28 m langt og 10 m bredt hus af den type, som især kendes fra vikingetidens ringborge, et såkaldt trælleborghus. Ved udgravningen stod det dog klart, at der var tale om et hus i mindst tre faser. Det vil sige at det ældste "røde" hus (her er sydvæggen meget ødelagt) er blevet

ombygget mindst to gange, figur 3. Det "blå" hus udgør den yngste fase. Huset eller husene har været hovedhuset på en større gård.

Disse trælleborghuse findes i perioden fra den sidste halvdel af 900-tallet og frem til midten af 1000-tallet. De er kendetegnet ved at have buede langvægge og lige gavle. Uden for de to langsider har der stået en række af skråtstillede støttestolper. Indvendigt ses ofte blot to sæt tagbærende stolper, hvilket betyder, at der dannes et stort midterrum. Såvel det "grønne" som det "blå" hus hører til denne hustype, og sidstnævnte tolkes som en udvidelse af det "grønne" – det er nærmest opført rundt om dette – og man har tilsyneladende benyttet den samme placering til de tagbærende stolpesæt. På grund af det store midterrum har en stor del af tagets vægt hvilet på væggene. Disse er derfor meget kraftige og har haft støtte fra de udvendige, skråtstillede stolper.

Til denne gård hører med stor sandsynlighed to grubehuse, der er beliggende godt 10 m mod nord, figur 2. Der er tale om mindre huse eller hytter, som er delvist nedgravede, det vil sige, at gulvene er forsænkede under jordens overflade. Typisk er der gravet et hul, som huset er bygget henover, således at taget (i form af et saddeltag) starter ca. ved jordoverfladen. Disse huse har fungeret som værkstedshytter og sættes ofte i forbindelse med vævning. De kendes fra omkring år 200 og frem til den tidlige del af middelalderen.

De to grubehuse er ret forskellige i udformning,

idet det ene nærmest er cirkulært og det andet rektangulært, figur 4a og 4b. Begge huse har dog haft en kraftig stolpe i hver ende (øst- og vestende), hvorpå taget har hvilet. Pælehuller rundt langs kanten af det cirkulære hus antyder, at dette har haft risflettede vægge. Huset havde en grundplan (målt 0,5 m under afgravningsfladen) på ca. 3,2x3,8 m. I gulvlaget i den sydlige halvdel af huset blev fundet tre fragmenter af væbevægte af enten brændt eller ubrændt ler. Disse har haft form som en doughnut, og anvendtes ved vævningen til at holde trendtrådene stramme på den lodretstående væv. Vi må således antage, at dette grubehus har fungeret som en vævehytte.

I det rektangulære grubehus har væggene bestået af lodrette, tætstillede planker, som har stået i en væggrøft. I hvert hjørne var en kraftig stolpe. Dette hus havde to faser, en ældre med en grundplan (målt godt 0,5 m under afgravningsfladen) på ca. 3,2x4,4 m, og en yngre med en grundplan på ca. 4,0x5,2 m. Huset er altså blevet udvidet med ombygningen. Denne ombygning var uden tvivl forårsaget af brand. Det ældste hus er på et tidspunkt brændt ned, og til vores held valgte man at anlægge gulvlaget i det nye oven på det gamle gulvlag. De redskaber mm., som man ikke nåede at redde ud af det brændende hus, er derfor ikke blevet ryddet

bort med opførelsen af det nye grubehus. I det gamle gulvlag fandtes således flere jerngenstande, blandt andet en økse, en kniv og nogle ikke nærmere bestemte stykker jern samt lidt jernslagge, figur 5. Der blev dog også fundet to tenvægte af brændt ler. Genstandene antyder, at der kan have været tale om et værksted med flere typer håndværk. Her blev dog ikke fundet tegn på vævning.

De to grubehuse respekterer tydeligvis hinanden, og der er intet der taler imod, at de kan være samtidige og opført med forskellige funktioner/håndværk, som udgangspunkt. Et tredje grubehus ligger omkring 50 m længere mod vest. Det er rektangulært, ca. 3,4x4,7 m stort, og har haft nogenlunde samme konstruktion, som det rektangulære grubehus omtalt ovenfor. I gulvlaget fandtes mindst otte mere eller mindre velbevarede væbevægte, og der må igen være tale om en vævehytte.

Det kan ikke umiddelbart afgøres, hvilken gård det sidstnævnte grubehus skal knyttes til. I hvert fald er det opgivet, og et langhus er blevet bygget hen over det.

Som det er nævnt i starten af artiklen, blev der ved anlæggelsen af boldbanerne udgravet en grav fra enkeltgravskulturen. Enkeltgravskultu-

Figur 4b.

Figur 5. I det gamle gulvlag blev blandt andet fundet en jernøkse.

rens høje er i dag ofte beskedne af størrelse, og mange er for længst jævnet ud og dermed ikke længere synlige i landskabet. Fra andre undersøgelser ved vi, at periodens høje ofte ligger samlet i mindre grupper, og at der i områder med kendte høje tit findes rester af høje, som ikke er kendte i forvejen.

Her er Hammerum heller ingen undtagelse. Godt nok var der ikke erkendt en høj på stedet, da man i 1963 fandt den stensatte grav. Højen må være blevet udjævnet gennem mange århundreders landbrugsaktivitet. Men ved den nye udgravning fandtes endnu en grav fra samme periode, og også denne må i sin tid have været dækket af en høj. Vi kender ikke den præcise placering af den første grav, men den har muligvis ligget inden for 10 m mod syd i forhold til den nye grav. Denne dukkede op lige på kanten af den østlige af de terrasser, som terrænreguleringen havde forårsaget, og lige vest for det store vikingehus, figur 3. Det tidligere anlægsarbejde har nok også lige haft berøring med graven, men ikke nok til, at den blev erkendt.

Den sås i den afrensede flade som et nærmest ovalt, gråligt til gulbrunt fyldskifte, ca. 2x4 m

stort og orienteret ca. vestsydvest-østnordøst. Da udgravningen påbegyndtes, var vi slet ikke overbeviste om, at der var tale om en grav. I form og størrelse samt fyldmæssigt mindede den nemlig mest om en type anlæg, vi af og til støder på, de såkaldt "dybe anlæg", som vi endnu ikke rigtigt kender funktionen af. Et snit blev lagt nordnordvest-sydsydøst gennem midten af anlægget, og den vestlige halvdel blev udgravet. Langs begge sider lå sten af varierende størrelser, fra omkring 15 cm i diameter til op til 40 cm i diameter. Stenene manglede dog i den nordvestlige del, hvor de var blevet revet ud enten i forbindelse med muldafrømningen eller ved det tidligere nævnte anlægsarbejde.

Der var ingen sten for enden, som der var ved den "gamle" grav. I ca. 25 cm's dybde fandtes først en flintflække, og herefter dukkede en såkaldt stridsøkse op. Så var der ikke længere tvivl om, at der var tale om en grav. Efter yderligere afrensning kunne sporene efter den døde anes på gravbunden – en mand liggende på siden med hovedet mod vest, og med benene let bøjede og ansigtet mod syd. Tæt på hoften i gravens nordlige del lå en ravskive og ca. ud for knæene mod syd lå en ravperle.

Det undrede os noget, at den gravlagte stort set var helt afdækket i gravens vestlige halvdel – hvad gemte der sig så i den østlige del. Det skulle dog snart vise sig. Tæt på og delvist under stenene i gravens sydkant fandtes rækker af ravperler. Perlerne var så skrøbelige, at vi ikke turde rense dem helt frem, men der er nok tale om en eller to perlekæder. Perlerne var de første tegn på endnu en gravlagt. Den østlige del af graven var mere forstyrret af rødderne fra den beplantning, som har stået langs terrassens kant.

Derfor var sporene af den døde i gravbunden mere diffuse. Hovedet var dog tydeligt aftegnet, og ud fra hovedets placering og de øvrige, diffuse skeletspor kunne det konstateres at perlerne var placeret ud for den dodes bryst. Den døde, som formodes at være en kvinde, har her ligget med hovedet mod øst og ansigtet vendt mod syd. Det ser ud til, at kroppen har været mere sammenbøjet, end det var tilfældet for mandens vedkommende i den modsatte ende. Ravperlerne var, som nævnt, meget skrøbelige og blev derfor optaget i en blok af jord. De vil blive udgravet af konservatorer under sikre og stabile forhold. Vi ved derfor ikke endnu, hvor mange perler, der var i perlekæden.

Der var ingen spor efter en kiste, men dette kan skyldes bevaringsforholdene. Perlerne i den østlige del blev fundet delvist under nogle af sidestenene. Dette kunne antyde, at disse, efter formuldringen af en kiste eller planke, er skredet ind i selve graven.

Som nævnt må graven oprindeligt have været dækket af en høj. Men da denne del af området er afgravet i forbindelse med anlæggelsen af boldbanerne, kunne der ikke iagttages spor efter denne. Vi ved heller ikke, om de to grave har ligget under samme høj, eller om der har været to høje. Vi ved dog, at begge grave hører til den ældste periode i enkeltgravskulturen, der hedder undergravstid. Navnet kommer af, at gravene i denne periode er nedgravede i undergrunden. Gravene er dermed anlagt mellem 2800 og 2600 f.Kr.

Det er helt tydeligt, at 1960'ernes terrænregulering har haft ødelæggende konsekvenser for bevaringen og dermed udredningen af den undersøgte bebyggelse. At hegnene er så sporadisk bevarede, gør det noget sværere med sikkerhed at stykke gårdene sammen, og vi ved jo ikke, hvad der mangler. Dog har undersøgelsen vist, at der, på trods af anlægsarbejder selv i større stil, som planering og terrænregulering, stadig kan være rester af fortidens Hammerum at finde.

VIBEKE JUUL PEDERSEN

Museumsinspektør, Arkæologi

**MUSEETS
SAMLINGER**

Fragmenter af et bronzesværd som blev fundet af en detektorfører nord for Tjørring. Foto: Line Schnoor

Forrige side:

Tempelriddermønt i sølv fundet i Arnborg af en detektorfører, møntet i årene 1304-1307 under Filip d. 4 af Frankrig. Foto: Line Schnoor.

SAMLINGEN, BEVARING & INDSAMLING

I 2020 er der fortsat indkommet nye genstande til museets samlinger. Dette er sket i form af både passiv og aktiv indsamling. I alt er der i 2020 oprettet fem museums-sager i afdelingen for nyere tid.

2020 har budt på en fortsat implementering af SARA – danske museers fællessystem til registrering og administration af samlinger. Systemet og dets muligheder har efterhånden vundet godt indpas hos såvel museets ansatte som frivillige registratorer, og museets samlingsansvarlige har været på opkvalificerende kursus.

Året har været præget af frikøb af museets samlingsansvarlige til varetagelse af to projekter, der er økonomisk understøttet af Slots- og Kulturstyrelsen. Der har været tale om samlingsgennemgangsprojekter, hvor både museets håndværkssamling og samlingen med relation til industrisamfundets kulturarv har været underkastet intensive analyser.

I alt er der for afdelingen for nyere tids vedkommende i 2020 registreret 420 genstande i SARA. I den arkæologiske afdeling har der været en tilvækst på ca. 977 (inkl. jordprøver) på forundersøgelser og udgravninger. Der er i alt foretaget 20 forundersøgelser (heraf tre selvbetalte) og otte udgravninger.

Museet har i 2020 også gennemgået diverse byggesager og lokalplaner. I enkelte tilfælde har museet gjort indsigelser. I 2020 er der i Herning Kommune gennemgået 2181 byggesager, mens der i Ikast-Brande Kommune er gennemgået 553 byggesager. Som vanligt har museet også udført den lovpligtige registrering og afregistrering af gravminder i de to kommuner.

SAMLINGSREVISION

2020 blev året, hvor den samlingsrevision, der blev igangsat umiddelbart efter Slots- og Kulturstyrelsens kvalitetsvurdering i 2015, endeligt blev afsluttet. Den sidste etape af samlingsrevisionen har siden medio 2018 været koncentreret om magasinet på Klosterlund Museum.

Arbejdet på magasinet på Klosterlund Museum blev afsluttet primo 2020, og i hele perioden er mere end 1.300 genstande blevet gennemgået, og hovedparten heraf er blevet kasseret.

Samlingsrevisionen for 2020 har afstedkommet, at 89 genstande er blevet godkendt til udskillelse af Slots- og Kulturstyrelsen. Herudover har Museum Midtjylland af Slots- og Kulturstyrelsen fået tilladelse til at udskille 930 genstande fra Haderup Museum. Disse genstande har dog aldrig været registreret i SARA.

I 2021 vil en almindelig og løbende samlingsrevision fortsat blive iværksat, primært på Frilandsmuseet Herning og Vester Palsgaard Skovmuseum. Museet er fortsat udfordret på kapaciteten på magasinet i Kollund, hvorfor en samlingsrevision her fortsat vil være nødvendig.

DETEKTORFUND

I år har været et specielt år for alle museer og dets ansatte inkluderet. Grundet Covid-19 har dette år desværre ikke indbragt nær så mange detektorfund som de foregående år, dog ved vi, at detektorbrugerne stadig har haft lige så travlt med at afsøge markerne, som de foregående år, og har huseret i store dele af museets arbejdsområde. I alt har 16 forskellige brugere - mænd og kvinder, unge som ældre - været en tur forbi museet med den værdifulde høst. I alt er der i år til museet blevet indleveret over 200 genstande. Disse er ved at blive gennemgået og registreret, og en del vil blive indsendt til danefævvurdering på Nationalmuseet.

Den geografiske fordeling er nogenlunde som de foregående år med fund fra Haderup i nord til Sønder Felding og Nr. Snede i syd og fra Sørvad i vest til Engesvang i øst. Det er også stadig området omkring Ørre by, som mængdemæssigt fylder mest blandt de indkomne genstande, men byer som Nr. Snede, Feldborg og ikke mindst Skarrild har nu også vist sig ret rige på detektorfund.

Variationen af genstande er også næsten den samme som tidligere: mønter, tenvægte, sele-tøjsdele, seglstamper/signetringe, blylodder, blyplomber, fibler, snørenåle, spænder, knapper, fingerringe/smykker mm. Hertil kommer en sværdende-knap fra Ejstrupholm og sværdfragmenter fra Skarrild. Det vil sige genstande, som tilsammen repræsenterer et ret stort tidsspand, der strækker sig bronzealderen, ca. 1.500 f.Kr. og næsten helt frem til nu. Mange af detektorførerne har dog også øje for andet

end det, som detektoren afslører. Fra flere lokaliteter får vi ofte genstande af flint, som vidner om aktiviteter helt tilbage til jægerstenalderen. Der er i år gjort flere ret spektakulære fund som spreder sig såvel geografisk som tidsmæssigt. De ældste fund, som daterer sig til den ældre del af bronzealderen, er gjort henholdsvis ved en overpløjet gravhøj nord for Tjørring. Her dukkede seks fragmenter af et bronzesværd og et fragment af en økse frem af mulden.

Ved Skarrild blev der fundet yderligere et stykke af en tidligere indleveret randlisteøkse.

I Nørre Snede og Ejstrupholm er der blevet fundet op til flere romertids sølvmønter, også kaldt denarer, som dateres til de første århundreder efter Kristi fødsel. En rigtig flot og velbevaret Tempelriddermønt i sølv, møntet i årene 1304-1307, er blevet fundet i Arnborg.

Dette år har vi også prøvet noget nyt. Som en fin sommerferie - samt efterårsferie-aktivitet, har vi haft detektor dage for børn og unge. De fandt sted i ugerne 30 og 31, samt uge 42. Her kunne man prøve at være detektorfører for en dag og rigtigt komme udenfor og på oldtidsskattejagt. Arrangementet blev lavet i samarbejde med to detektorførere, vi kender rigtig godt på museet.

UDLÅN

00930X00077: DØBEFOND, HERNING GL. KIRKE

Udlånt til Hedeager Kirken pr. 17/3-2015. Udlånsaftalen er i 2019 forlænget til 13/03-2021.

04117X00116: JERNOVN

Udlånt til Skolemuseet på Holtbjergskolen pr. 9/12-2015. Udlånsaftalen er i 2020 forlænget til 09/12-2022.

00911X00007: RØGELSESKAR FRA SEJLING KIRKE

Udlånt til Museet på Sønderkov frem til 4/10-2023.

NYERHVERLSER

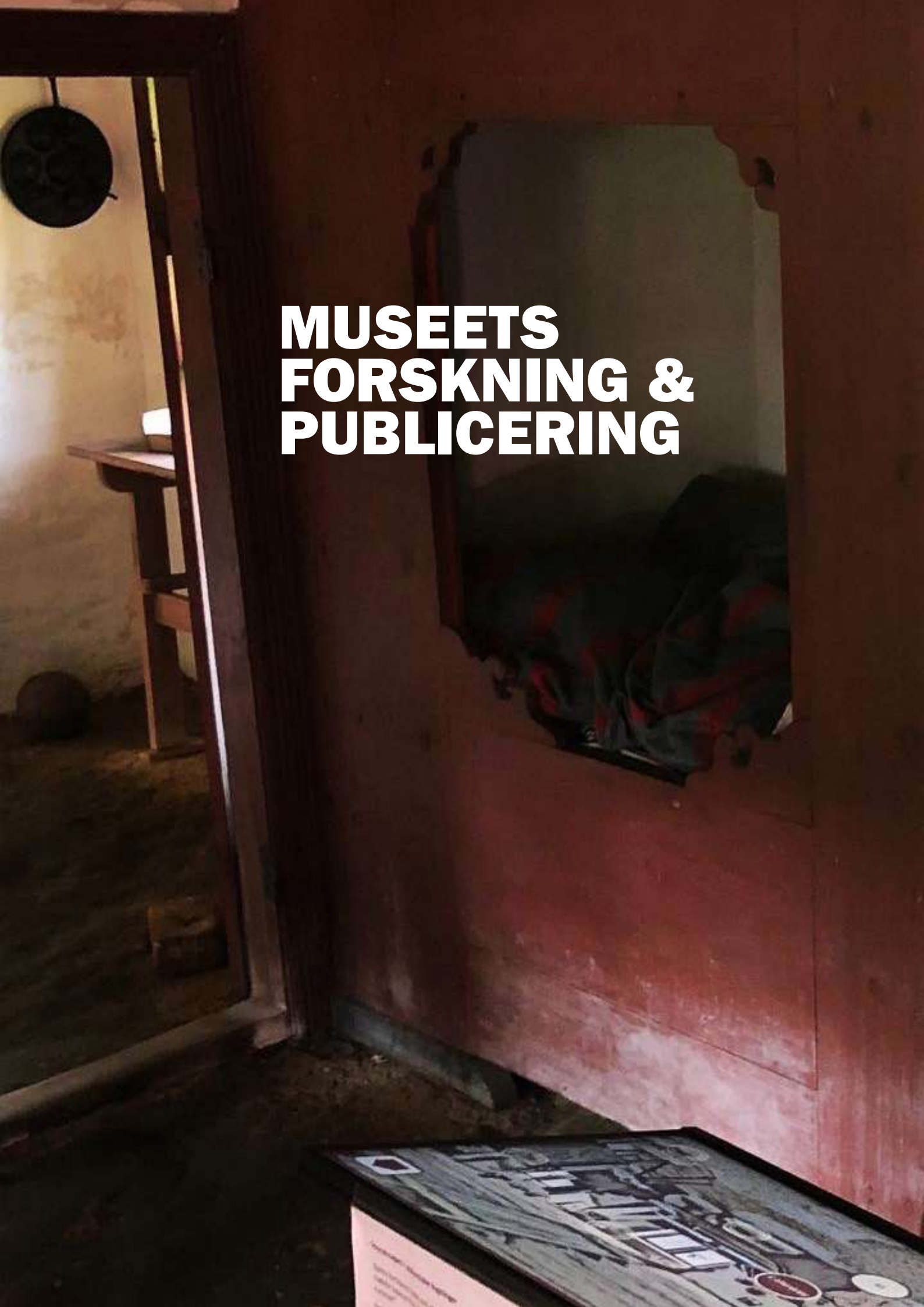
5814	4 kjoler
5836	Bryllupstøj m.m. fra gården Lysholt
5837	Maleri af Herningsholm
5838	Baru & Ruba
5839	Topsi Strik

JESPER MEYER CHRISTENSEN

Samlingschef

LINE SCHNOOR

Museumsassistent, arkæologi

MUSEETS FORSKNING & PUBLICERING

FORSKNING & PUBLICERING

Museum Midtjyllands forskningsmål er en stærk, lokalt forankret vidensproduktion med internationalt udsyn til glæde og gavn for vores fagkollegaer, besøgende og mange samarbejdspartnere.

NYERE TID

Forskning tager tid. Det kan f.eks. ses ved to forskningsprojekter, som afdelingen for Nyere Tid har været involveret i siden 2019. Disse to projekter har i deres løbetid genereret ny viden, som kan bruges konkret i form af nytænkende formidling. Projekter udmønter sig også i fagfællebedømte artikler, således at denne nye viden kan bruges af kollegaerne verden over. Konkret drejer det sig om projektet VAERK og "Soundscapes i autentiske bygninger". Projektet Vaerk er en koordineret samlings-gennemgang af syv jyske museers håndværkssamlinger. Gennemgangen skal sørge for en målrettet og koordineret sikring af de danske håndværkssamlinger med forsknings- og formidlingsmæssig værdi.

Ved "Soundscapes i autentiske bygninger" kortlægger museet sammen med Museum Skanderborg, Struer Museum og Aarhus Universitet autentiske bygningers historiske soundscapes. Fremover skal soundscapes designes og implementeres således, at de understøtter gæsternes oplevelse af autenticitet. Projektet har udviklet systematikker til kortlægning af komplette historiske soundscapes og udviklet principper for, hvordan lyde og lydkilder kan indgå i designprocesser for at designe lydformidling.

ARKÆOLOGI

Den arkæologiske afdeling på Museum Midtjylland er bl.a. underlagt en forskningsforpligtelse for at kunne varetage det arkæologiske ansvar i Herning - og Ikast-Brande kommuner. I vinteren 2020 meddelte Slots- og Kulturstyrelsen de nye retningslinjer for at efterkomme denne forskningsforpligtelse. Forpligtelsen har tidligere været en liste af publiceringsformater (dvs. monografi, internationalt og nationalt tidsskrift).

De nye retningslinjer baserer sig nu på et pointsystem, hvor museet skal opnå 18pt afsat i de såkaldte BFI-lister (BFI står for "Den Bibliometriske Forskningsindikator"), dvs. at vi skal publicere vores forskning i enten bogserier eller tidsskrifter, der kan findes på disse lister. Sammenlignet med tidligere bliver kravene højere, men også mere fleksible. Vi er optimistiske i forhold til at kunne efterleve betingelserne, om end det kræver større strategiske overvejelser.

I 2020 blev der på den arkæologiske afdeling brugt kræfter på at skrive ansøgninger til diverse forskningsfonde. Det resulterede i en bevilling fra "Dronning Margrethe II's Arkæologiske Fond" til at publicere et overblik og en perspektivering af bopladser fra ældre stenalder. Velux-fonden reagerede positiv på Museum Thys og Museum Midtjyllands interesselikendegivelse, hvilket vil sige, at vi nu må indsende en egentlig ansøgning om "Øksen, Solen og hesten" – et projekt om bronzealderens deponeringspraksis.

Den tredje ansøgning om "Hedegaard", som er et samarbejdsprojekt med mellem Museum Midtjylland, Moesgård Museum og Museum Horsens, er skrevet færdig og sat grafisk op. Nu skal den snart sendes afsted. Vi krydser fingre for, at også de to sidstnævnte projekter vil blive imødekommet, således at vi opnår forskning som skaber, rummer og opstår på baggrund af fortællinger.

INSPEKTØRERNES FORSKNINGSMRÅDER

LONE RITCHIE ANDERSEN

Har særligt fokus på den midtjyske mesolitiske indlandsbosættelse og teknologiske og typologiske analyser af flintmateriale.

JESPER MEYER CHRISTENSEN

Deltager i forskningsnetværker "VAERK", "Soundscapes i autentiske bygninger" og "Industrisamlinger"

SØREN TIMM CHRISTENSEN

Fokuserer på den midtjyske mesolitiske indlandsbosættelse mht. teknologiske og typologiske analyser samt vikingetidens bo- og gravpladsfund.

MIKKEL FUGLSANG

Fokus på geofysiske undersøgelser i forbindelse med arkæologiske anlæg.

"Sensing Archaeology in the North: The Use of Non-Destructive Geophysical and Remote Sensing Methods in Archaeology in Scandinavian and North Atlantic Territories" Remote Sensing 12, 18.

JONAS HELT

Fokuserer på jernudvinding i yngre jernalder og yngre jernalders bebyggelse generelt.

KRISTINE HOLM-JENSEN

Har fokus på tekstil- og beklædningsindustriens kulturmiljøer, syerskerne samt tillært arbejdskraft i den midtjyske tekstilindustri. Er styregruppedlem af Textilnet.dk – et online opslagsværk med tekstile ord og termer.

MARTIN WINTHERR OLESEN

Har primært fokus på ældre jernalders bebyggelse ved Hedegaard, Rosenholmvej og Ørregård, samt ældre jernalders jernudvinding i Midtjylland.

VIBEKE JUUL PEDERSEN

Har fokus på bronzealderbebyggelse og landskabsudnyttelse.

CONSTANCE RASSMANN

Har fokus på bronzealderens landskab og deponeringspraksis.

DITTE SKOV

Har fokus på midtjyske senpalæolitiske fund og den mesolitiske indlandsbosættelse med særlig opmærksomhed på teknologi og typologi. Samtidig fokuserer hun på den middelalderlige landbebyggelse i form af gårde og tofter.

BRIT VESTERGAARD

Har fokus på Palsgaard Skovdistrikts historie og dets driftsmæssige udvikling, herunder driften af distriktets planteskole og dets personale, og derigennem den samlede betydning for egnen.

GÆSTER, KOMMUNIKATION & FORMIDLING

Sommeren bød på ekstra workshops for de mange børn, som tilbragte ferien indenlands.

Forrige side: Et nyt tiltag så lyset i 2020 på Museum Midtjylland: Audiowalks.

NYE TILTAG & ÅRETS HØJDEPUNKTER

Formidlingen har været præget af tilpasning til situationen med Covid-19, men det har også vist sig at være et kreativt benspænd.

Vi har i år været nødt til at udvikle og afprøve nye medier og formater. Under normale forhold bruger vores publikum især museerne ved at møde fysisk op på museet. Derfor har vi især arbejdet med at skabe nye aktiviteter og oplevelser, der kan foregå udendørs eller derhjemme og på måder, hvor der ikke samles for mange mennesker på samme tid.

For at give især børnefamilierne noget at gå efter, udviklede vi under forårets lukkeperiode et fælles koncept for udendørs skattejagter. På museets fem besøgssteder har der frem til efterårsferien været mulighed for gå på jagt i fortiden. Hver måned er der blevet udtrukket en heldig vinder. Det koncept har vi arbejdet videre med i vores nisseroderi op mod jul.

I den vanskelige genoplukningsfase i foråret har museet også rakt ud efter skolerne. På Frilandsmuseet Herning kom klasserne forbi til

et møde med fortiden gennem leg og læring. Museets arkæologer valgte også at åbne en igangværende udgravning for skoleklasser.

Digitalt har museet skabt nye tilbud i byrummet og det åbne land. I samarbejde med VisitHerning kom der i forsommeren digitale vandringer op på museets hjemmeside, så borgerne frit kan gå ind og vælge en vandring omkring Bølling sø, i skoven ved Vester Palsgaard, i Herning eller Ikast. Vi bevægede os ud i et helt nyt format, da vi d. 4. maj holdt Facebook liveevent i anledningen af 75-års jubilæet for Danmarks befrielse i 1945. Siddende i museets besættelseslejlighed blev der formidlet om stikkere og modstandsbevægelse i Herning, samtidig med at museets inspektører testede erstatningskaffe og hjemmebak fra krigens tid.

Museets udvikling af formidlingen var i 2020 målrettet situationen under Covid-19, men det er helt sikkert nye tiltag, som bliver en fast del af vores måde at formidle på i fremtiden. For os handler det om hele tiden at knytte stærke relationer til vores brugere, både dem vi allerede har, og dem, som vi gerne vil se i fremtiden.

ÅBNE UDGRAVNINGER

Årets ubetinget største succes har været de åbne udgravninger for skoleklasser. Med hjælp fra Herning Kommune blev det muligt for elever fra hele kommunen at komme i bus ud og møde fortiden på helt tæt hold. Museets arkæologer åbnede en igangværende udgravning nær Tjørring for skoleklasser og en af museets formidlere sørgede for at skabe en god ramme om, at de blev fortrolige med både den arkæologiske metode og med den fortid, som ligger gemt i jorden.

KREA-KLUB

Krea-klubben på Tekstilmuseet er et tilbud for børn, der gerne vil arbejde med fortidens tekstile håndværk. Det bygger videre på erfaringerne på forløbet Museets helte på Klosterlund. Grundessensen er at give en lille gruppe børn chancen for at komme tæt på museet og dets hverdag. Tekstilmuseets krea-klub mødes fire gang pr. halvår og får et møde med både fortiden og prøver selv nogle af fortidens teknikker med egne hænder. Det har givet rum til fordybelse, og havde det ikke været for Covid-19 og afstandskrav, ville der også være blevet knyttet nye venskaber.

NISSERODERI

Det store nisseroderi er navnet på et nyt koncept, der opstod, da det stod klart, at museet ikke kunne gennemføre sine fire store julearrangementer. I november og december var der nisser på spil på alle fem besøgssteder, og de havde bragt uorden inden for museets fem arbejdsområder: Indsamling, bevaring, forskning, formidling og dokumentation. Børnene blev inviteret til at hjælpe museet med at finde fejlene, som bl.a. var fedtede nissefingre og fejl i årstallene. Som tak for hjælpen fik børnene udleveret et kit til en af de i alt fem nisser – alle var tilpasset besøgsstedets profil: Skovnissen, mosenissen, tekstilnissen, slotsnissen og frilandsnissen. Nisserne var udviklet af museets frivillige og med strik fra museets egne maskiner. Udover det var deres deltagelse et lod i en konkurrence om fine præmier.

KITS

På Museum Midtjylland kan vi godt lide at publikum får fingrene i historien ved selv at gøre og skabe noget med deres hænder. Det har vist sig som noget af en udfordring under Covid-19, hvor vi skal have færrest mulige berøringsflade. Så museet har brugt meget energi på at skabe oplevelser, hvor der både er en hands-on-oplevelse med fortiden, men smatidig er minimal risikoen for smitte. Derfor har museet siden marts pakket flere hundrede kits. Kits er små poser, hvor alle dele til en aktivitet samt en instruktion ligger samlet og klar til uddeling. I årets løb er der blevet lavet kits til så forskellige ting som lerperler, armbånd og ikke mindst mere end 200 nisser og engle. Ikke blot giver det en sikker måde at lave ting på museet på. Det er også ofte en ting, som publikum tager med hjem og det er med til at forlænge museumsoplevelsen.

KRISTINE HOLM-JENSEN

Formidlingschef & Leder af Nyere Tid

I 2020 begav vi os på museet ud i et nyt format: et Facebook live event om besættelsestiden i Herning.

NY STRATEGIPLAN: MED FORTÆLLINGEN FØRST

2020 blev året hvor Museum Midtjylland lancerede sin nye strategiplan for de næste fem år: *Med fortællingen først: Strategiplan 2020-2025*.

Strategiplanen er på mange måder summen af museets arbejde og erfaringer siden 2017 – og den positive udvikling, museet har påbegyndt og præsteret. Men det er også udtrykket for vores fortsatte ambitioner om at være en aktuel, vedkommende og stærk kulturhistorisk aktør på den danske museumsscene. Et museum, som markerer sig i det nationale og lokale landskab, som vækker genhør og som fortsat og i stigende grad trækker flere og forskellige brugere ind gennem dørene, ud i landskabet og til interaktion via digitale og tankevækkende møder.

Gennem workshops afholdt henover de sidste to år, har Museum Midtjylland arbejdet på at definere museets visuelle identitet, kommunikation, formidlingsaktiviteter, attraktionsudvikling og definitionsbegreber såsom 'det åbne lands kulturhistorie'. Et begreb der spiller en essentiel rolle i vores mission. Det er på baggrund af disse workshops samt løbende erfaringer med blandt andet en øget arrangementspalette og besøgstal, at strategiplanen baserer sig.

Med strategien *Med fortællingen først* udstikker Museum Midtjylland altså retningen for museets interne og eksterne udvikling henover de

næste fem år fra 2020-2025. Målet er et museum i front, et museum som bryder grænser, og som sætter nye rammer for forståelsen af den midtjyske kulturhistorie i en både lokal, national og international kontekst på tværs af tid og rum. Ved at arbejde målrettet med fortællingen som afsæt på alle niveauer.

Det betyder en dyrkelse af de meningsfulde og vedkommende møder med kulturhistorien, de forundrende fortællinger, den dybdegående forskning og vibrerende formidling, som foregår på alle tider af døgnet og på alle platforme. Og den retter sig ikke kun mod museets primære målgruppe, som udgøres af de knap 130.000 borgere i Ikast-Brande og Herning Kommune. Men også mod kommunernes gæster og turister samt resten af landet ved tilbud, som kan trække folk til – men som også kan tilgås virtuelt og fra distancen.

Hvad enten vi indsamler, registrerer, bevarer, forsker eller formidler, så arbejder vi altid med fortællinger. Med erfaringsdannelsen som proces og abstrakt begreb. Og det gør vi med fokus på det åbne lands kulturhistorie. En historie som handler om tørven, heden, mosen, søerne, skoven og industrien. Om adgangsforhold, ejendomsret, ressourceudnyttelse, udviklingsprocesser og magtstrukturer. Og om mennesket i og mod naturen til alle tider. Og om fremtiden og hvordan den kan inspireres af fortiden.

Dermed er det også et endegyldigt udgangspunkt, at museet ikke eksisterer i et vakuum. Vi eksisterer derimod i kraft af og sammen med andre, tiden og historien, og det er vores mål altid at række udad for på bedst mulig vis at dele vores viden, vores fortællinger om det midtjyske. Og derigennem lade fortællingen være afsættet for det, vi gør.

Med en altid aktuel og kontekstualiserende tilgang til fortællingen, og med borgerne, brugere og vores samarbejdspartnere i centrum for vores aktiviteter og generelle virke, er det derfor Museum Midtjyllands ambition fortsat at arbejde på at være et museum, som konstant fornyer sig, tilbyder trygge og udfordrende rammer for mødet med historien, og som hver

dag gør os selv og hinanden klogere og mere nysgerrige på den verden, vi lever i. Her er historien tilgængelig og imødekommende, og den opleves på uformel form og med altid høj faglighed og service - af et museum som folk ønsker at besøge og tale om.

Med fortællingen først: Strategiplan 2020-2025 er derfor en ambitiøs, handlingsorienteret og determineret plan, som strækker sig fra indsamlings- og bevaringsstrategier til museets ønske om at arbejde aktivt med FN's Verdensmål og en aktiv, formuleret CSR-strategi. Det er essensen af, hvad vi ønsker at opnå, og hvordan vi ønsker at gøre det – og vi glæder os sindssygt meget til at arbejde målrettet og progressivt med det henover de næste fem år.

Find og læs *Med fortællingen først: Strategiplan 2020-2025* i sin fulde længde på [vores hjemmeside](#).

LAURA LIV WEIKOP
Museumsdirektør

VORES VENNER & FRIVILLIGE

Gerda havde i 2020 ti-års jubilæum som frivillig på Tekstilmuseet.

Forrige side: De frivillige er en helt fast del af levendegørelsen og formidlingen på vores museer. Her demonstrerer Ib sammen med hesten Erantis, hvordan tørveværket var i gang i gamle dage.

FRIVILLIGE & VENNEFORENINGER

På Museum Midtjylland har vi et stærkt samarbejde med vores venneforeninger og frivillige, som hver eneste dag yder en enorm merværdi til museet. Begge dele er alle velkomne til at blive en del af.

VORES FRIVILLIGE

Museum Midtjylland har en lang tradition for samarbejde med frivillige, og deres indsats har enormt stor betydning for museet - og mest af alt gør de Museum Midtjylland til et helt specielt sted at besøge.

I år har samarbejdet med de frivillige været præget af pandemien. Det har betydet en del besværligheder for de frivilliges arbejde grundet de gældende restriktioner. Endnu større har glæden derfor været ved at se den stærke tilknytning vores frivillige har til museet – og den lyst de har haft til at fortsætte deres arbejde og tilknytning også under de gældende forhold.

Særligt to projekter er dog værd at fremhæve for 2020. Det ene er Klosterlundlaugets arbejde med opbygningen af oldtidsudstillingen *Stenalderjægerne ved Bølling Sø* på Klosterlund Museum, som åbnede op til efterårsferien. Resultatet er en udstilling, hvor de besøgende for alvor kommer med tæt på de unikke arkæologiske fund og fantastiske historie i lokalområdet – og et gevaldigt løftet formidlingsniveau og

udstillingsrum. Mens det andet særligt vægtige projekt består i Landsbylaugets tilrettelæggelse af udstillingen *Fortællingen om Ane Marie* på Frilandsmuseet Herning i anledning af Ane Maries 130-års fødselsdag. En udstilling, hvor vi desværre måtte udskyde åbningen – men som vi glæder os til at åbne og fejre til næste år, for at alle kan få fortællingen om en af hedens seje kvinder.

Tilsammen med de daglige aktiviteter og støtten til vores arrangementer, som de frivillige varetager året rundt, viser det den enorme indsats, vores frivillige gør. En indsats som giver et ekstra løft til de rammer, vi kan tilbyde vores besøgende – og en helt unik oplevelse. Selv i en tid med corona, mundbind og visirer.

VORES FEM FRIVILLIGLAUG

Museum Midtjylland har fem museer med fem frivilliglaug: Vester Palsgaardlauget, Klosterlundlauget, Landsbylauget, Herningsholmlauget og Tekstillauget.

Hvert frivilliglaug har tilknyttet en frivilligkoordinator, som er en del af Museum Midtjyllands Afdeling for Nyere Tid.

VESTER PALSGAARDLAUGET

Vester Palsgaardlauget består af en gruppe frivillige, som vedligeholder bygninger, holder bier, hjælper med planlægning og afholdelse af arrangementer. Gruppen mødes hver torsdag og har blandt andet bidraget til forbedringer af formidlings- og udstillingsområderne.

Inden nedlukning i marts nåede lauget at bidrage til to projekter. Herunder skovmuseets Dalgas udstilling, som blev opdateret med nye tekster, nye podier og ny opstilling. Desuden blev gulvet i skovriderens kontor udskiftet. Efteråret 2020 har været præget af travlhed med museets udendørs arealer.

VESTER PALSGAARD SKOV-MUSEUM

**PALSGÅRDVEJ 9
7362 HAMPEN**

KLOSTERLUNDLAUGET

Klosterlundlauget hjælper med planlægning og afholdelse af årets arrangementer. Lauget består blandt andet af et hold pensionerede håndværkere, som vedligeholder bygningerne, tilser dyr og deltager ved museets aktiviteter og formidling; blandt andet *Tørv, jern, uld & leg* og *Tørvearbejder for en dag*

Der arbejdes med tørveproduktion, metalarbejde i smedjen og trædrejning. Til lauget hører også Uldgruppen, som benytter museets lokaler c. en gang om måneden.

På Klosterlund Museum har vi været så heldige at få nye frivillige på holdet i løbet af 2019! I forsommeren stod det klart, at vi manglede hjælp til at aflaste vores faste hestepassere. Vi oplevede en overvældende interesse på vores efterspørgsel på hjælp, og har nu hele fire nye hestepassere foruden vores to trofaste ankerpersoner på hesteområdet. To nye frivillige er sprunget til for at hjælpe os med forplejning af alle vores frivillige håndværkere, og yderligere har vi fået to nye frivillige, der yder en stor indsats i forbindelse med publikumsarrangementer.

KLOSTERLUND MUSEUM

**KRAGELUNDVEJ 6A
7442 ENGESVANG**

LANDSBYLAUGET

Landsbylauget har til huse på Frilandsmuseet Herning få minutters gang fra byens gågade. I Landsbylauget arbejdes der med at restaurere og vedligeholde de gamle huse og holde det grønne område. Lauget mødes hver torsdag på Frilandsmuseet Herning, hvor de frivillige skaber liv omkring de gamle bygninger, passer kálhaven og giver museets besøgende et indblik i de traditionelle håndværk.

Lauget bidrager endvidere til at arrangere og afholde arrangementer på Frilandsmuseet Herning i løbet af året.

FRILANDSMUSEET HERNING

**MUSEUMSGADE 32
7400 HERNING**

HERNINGSHOLMLAUGET

Herningsholmlauget står for bemanningen af Herningsholm Museum, og de hjælper med at arrangere og afholde foredrag, sangaftener og andre arrangementer på Herningsholm Museum - herunder også velser og receptioner.

HERNINGSHOLM MUSEUM

**HERREGÅRDPARKEN 1
7400 HERNING**

TEKSTILLAUGET

Tekstillauget er Museum Midtjyllands største laug. Hver onsdag arbejder de frivillige med Tekstilmuseets trikotagemaskiner, væve og systue, og de sørger for at levendegøre museet og dele deres store viden.

Derudover bidrager de til rundvisninger, børneformidling og registrering, og de producerer varer af reststof og tråd, som bliver solgt i alle Museum Midtjyllands museumsbutikker.

TEKSTILMUSEET

**VESTERGADE 20
7400 HERNING**

VORES VENNEFORENINGER

Museum Midtjylland har tre venneforeninger, som samlet tæller c. 650 medlemmer. Venneforeningerne bidrager aktivt til museets samlede aktiviteter og udvikling og kan bidrage med økonomiske tilskud til udvalgte projekter.

Vigtigst er de dog et bindeled mellem Museum Midtjylland og dets fem besøgssteders lokalsamfund, som skaber en stærk social sparring og forankring - og alle kan blive medlem.

Medlemmer af venneforeningerne får bl.a. følgende fordele:

- Fri adgang til museets fem besøgssteder
- 10 % rabat i vore museumsbutikker
- Rabat ved særarrangementer
- Rabat på museets publikationer
- Modtagelse af nyhedsbrev med tilbud om

udstillingsstedernes aktiviteter

- Indbydelse til udstillinger, arrangementer og foredrag

MUSEUMSFORENINGEN FOR MUSEUM MIDTJYLLAND, HERNING

Foreningen omfatter museets afdelinger i Herning Kommune: Tekstilmuseet, Herningsholm Museum og Frilandsmuseet Herning. Foreningens formål er at støtte Museum Midtjylland – herunder især frivilligt arbejde. Kontingent og indsamlede midler anvendes til foreningens aktiviteter til museets fremme.

For kontakt, vedtægter og kontingent, se museets hjemmeside.

MUSEUM MIDTJYLLAND

**VESTERGADE 20
7400 HERNING**

STØTTEFORENINGEN FOR VESTER PALSGAARD SKOVmuseum

Foreningens formål er at støtte Vester Palsgaard Skovmuseum – herunder især frivilligt arbejde samt det historiske lokalkendskab bredt set, men også specifikt i forhold til skovens historie. Kontingent og indsamlede midler anvendes til museets fremme.

For kontakt, vedtægter og kontingent, se museets hjemmeside.

VESTER PALSGAARD SKOVmuseum

**PALSGÅRDVEJ 9
7362 HAMPEN**

KLOSTERLUND MUSEUMSFORENING

Foreningens formål er at støtte Klosterlund Museum. Dette sker med særligt henblik på frivilligt arbejde samt det historiske lokalkendskab - herunder specielt områdets tørveindustri

og dets mange aspekter. Kontingent og indsamlede midler anvendes til museets fremme.

For kontakt, vedtægter og kontingent, se museets hjemmeside.

KLOSTERLUND MUSEUM

**KRAGELUNDVEJ 6A
7442 ENGESVANG**

SPONSORATER & PARTNERSKABER

Museum Midtjylland er et statsanerkendt kulturhistorisk museum. Vi er en selvejende institution, som er så privilegerede at modtage driftstilskud fra både stat og kommuner - samt en masse andre bidragsydere.

EN STOR TAK TIL JER ALLE!

Både Slots- & Kulturstyrelsen samt vores to kommuner Ikast-Brande og Herning Kommune skal have en stor tak for en løbende og engageret dialog gennem året samt deres løbende støtte til både drift og projekter.

En del af vores omsætning og særsatsninger - såsom udgivelser, udstillinger og alternative formidlingsprojekter – får vi dog også ad en anden vej; nemlig via generøs støtte og donationer fra både lokale og nationale fonde og virksomheder.

Den støtte er en uvurderlig hjælp for os, da den giver os mulighed for at lave mere end bare ren drift – og den er en absolut nødvendig forudsætning for, at vi fortsat kan udvikle Museum Midtjylland i fremtiden og leve op til vores vision og mission.

I 2020 har vi modtaget støtte fra:

- Ege Fonden
- Egetæpper
- Fonden for Textilforum
- Gunnar Kristensen VVS A/S
- Gustav H. Christensen A/S
- Herning Kommune
- Ikast-Brande Kommune
- Klosterlund Museumsforening
- Lind Beton Holding
- Lund & Erichsen A/S
- Slots- & Kulturstyrelsen
- Kultursamarbejdet i Midt- og Vestjylland
- Velux fonden
- Farumgaard Fonden
- Region Midtjylland
- Museumsforeningen for Museum Midtjylland, Herning

Vi retter også en særlig stor tak til vores støtteforeninger. Foreningernes donationer og store løbende hjælp og arbejde har gennem tiden muliggjort vigtige aktiviteter og projekter til vores fem forskellige besøgssteder.

Sidst, men absolut ikke mindst, skal der rettes en stor tak til alle Museum Midtjyllands fem frivilliglaug og mange medarbejdere. Det er deres dedikerede indsats i dagligdagen, som får tingene til at ske og sikrer, at de ambitiøse projekter og tiltag lander, hvor de skal.

Herudover skal lyde en stor tak til Styrelsen for Museum Midtjylland og alle andre i museets netværk, der gennem året har bidraget, udfordret og støttet op om museets virke.

LAURA LIV WEIKOP
Museumsdirektør

I 2021 satser vi på at invitere endnu flere skolebørn ind på museet.

ET SMUGKIG IND I 2021

I 2021 kan vi se frem til igen at åbne endnu en helt ny udstilling på Klosterlund Museum.

Her udfolder vi fortællingen om den midtjyske oldtid og lader den besøgende træde ind i historien og komme helt tæt på de mennesker, som levede.

Ligesom med dette års åbning af *Stenalderjægerne ved Bølling Sø* er det en videreudvikling af museets ønske om at udstille og formidle vores unikke arkæologiske genstande og mange fantastiske fortællinger. Og vi glæder os til at slå dørene op for alle vores gamle og nye besøgende.

Derudover glæder vi os på Museum Midtjylland til at være en aktiv og markant del af *Socle Du Monde* sammen med HEART og CHPEA. *Socle du Monde* udgør en international kunsthøjtid af format, der på tværs af Herning slår dørene op og inviterer borgere og tilreisende fra hele verden inden for i en verden af førsteklases samtidskunst. Festivalen skulle oprindeligt have været afholdt i 2020, men blev udskudt som følge af Covid-19-pandemien. Derfor glæder vi os nu kun endnu mere til at lade Tekstilmuseet

være en del af samtidskunsten og rum for en hel ny måde at opleve kunst og tekstilt inspirerede værker på i Tekstilmuseets smukke, gamle fabriksbygninger.

Men 2021 vil vi også gå benhårdt efter at oparbejde en formaliseret undervisningstjeneste, som kan professionalisere og udvide museets eksisterende arbejde med skoleundervisning. Det er en ambition museet har haft længe, og som det nu kun er blevet endnu mere preserende og aktuelt at få stablet på benene. Udover at være en del af museets strategiplan *Med fortællingen først*, er det også en satsning som retter sig mod et stærkere, mere bæredygtigt og endnu mere markant og tilstedeværende Museum Midtjylland, hvor kulturhistorien for alvor kan få lov at udfolde sig og nå alle kroge af kommunerne. Det er noget vi virkelig glæder os til at få op at stå – og som vi ser som en bidende nødvendighed for at udvikle museet, vores formidlingsindsatser samt kontinuerlige samfundsrelevans.

Vi glæder os til at se jer i 2021.

LAURA LIV WEIKOP
Museumsdirektør

MUSEUM MIDTJYLLAND I TAL

Her kan du læse det meste om Museum Midtjylland i tal. Hvor mange ansatte er vi, hvor mange medlemmer har vi i vores venneforeninger, hvor mange videnskabelige årsværk udgør vi, hvem sidder i vores bestyrelse - og hvor mange arrangementer havde vi i 2020?

Dyk ned i tallene, bliv klogere på museet eller spring statistikken over. Samlet set gives der her et overblik over museets aktiviteter, og hvor mange, der har deltaget - samt dem som har været med til at lave dem.

STYRELSEN FOR MUSEUM MIDTJYLLAND

Marianne Bjørn
Formand, Herning Kommune

Frank Heidemann
Næstformand, Ikast-Brande Kommune

Ole Revsgaard Andersen
Region Midtjylland

Poul Boll
Dansk Mode & Textil

Martin Winther Olesen
Medarbejderrepræsentant

Henning Pedersen
Museumforeningen for Museum Midtjylland, Herning

Liselotte Olesen
Klosterlund Museumsforening

Leif Thykjær
Suppleant, Støtteforeningen for Vester Palsgaard Skovmuseum

REVISION

BDO, Herning

MEDARBEJDERE

Hvor mange medarbejdere er vi på Museum Midtjylland - og hvordan fordeler de sig?

Samlet set rummer Museum Midtjylland:

Fastansatte årsværk:	20,2
Heraf fastansatte videnskabelige årsværk (AC-personale inkl. museumsleder):	13,3
Heraf er fastansatte på ph.d-niveau:	2
Årsværk som udgøres af fleksjobs o.l.:	2,9
Årsværk udført af projektansatte:	3,2
Heraf videnskabelige projektansatte årsværk (AC-personale inkl. museumsleder):	3,2
Årsværk udført af frivillige:	12

SAMTLIGE MEDARBEJDERE 2020

Laura Liv Borchsenius Weikop
Dorte Jørgensen
Kristine Holm-Jensen
Jesper Meyer Christensen
Brit Vestergaard
Constance Rassmann
Martin Winther Olesen
Vibeke Juul Pedersen
Søren Timm Meltvedt Christensen
Lone Ritchie Andersen
Susanne Sander Ringaa
Jonas Helt
Ditte Skov Jensen
Anne Line Trøllund Nielsen
Maja Theodoraki
Mikkel Fuglsang
Julie Kveiborg Lolk
Sara Prang Jensen
Niels Skov Jessen
Line Christine Hansgaard Schnoor
Aghete Høj Jensen
Kathrine Knudsen Møller
Jonatan Rose Andersen

Niels-Jørn Saibek Brinch
Jakob Mohrsen Kjær
Irma Ziliene
Anne Marie Larsen
Ida Charlotte Pedersen
Christina Vestergaard Nielsen
Renee Heegaard Jespersen

Ulrikke Lykke Bendtsen
Sara Hjøllund Sørensen
Anna Thusgaard Kristensen
Andreas Mohr Pedersen
Gottfred Larsen
Astrid Colding Sivertsen
Bettina Balslev Sørensen
Helle Heidemann Hansen
Leif Andersen Thykjær
Birgit Toft
Lea Dyrholm Torp
Therese Hjøllund Sørensen
Julie Bligaard
Silje Fadnes Facius
Roland Conrad Rasmussen

MEDARBEJDERES REPRÆSENTATION

LAURA LIV WEIKOP

Museumsdirektør, ph.d.

BESTYRELSESPOSTER

Midtjyske Museers Udviklingsråd, bestyrelsesmedlem

Den selvejende Institution Fonden for Textilforum A/S, bestyrelsesformand

Søby Brunkulsmuseum, bestyrelsesmedlem

ADVISORY BOARDS

Bæredygtighedsrådet – Bæredygtig Herning, medlem af Advisory Board

AU-uddannelsen i Ledelse - Erhvervsakademi MidtVest, næstformand for Advisory Board

GRUPPER, NETVÆRK OG UDVALG

Altingets Kulturpolitiske Netværk / Netværksgruppe

Midtjysk Lederforum / Netværksgruppe

Kulturledergruppen Herning / Netværksgruppe

ERFA-netværk v/ Museum Østjylland, Viborg

Museum og De Kulturhistoriske Museer i Holstebro Kommune / Netværksgruppe

ERFA-netværk / Midtjyske Lokalmuseer / Netværksgruppe

KURSER, SEMINARER OG KONFERENCER

Chefnetværksmøde v/ Organisationen Danske Museer / Mødeseminar

KRISTINE HOLM JENSEN

Formidlingschef & Leder af Nyere tid, cand. mag

GRUPPER, NETVÆRK OG UDVALG

ERFA-netværk v/ Museum Østjylland, Viborg Museum og De Kulturhistoriske Museer i Holstebro Kommune / Netværksgruppe

Redaktionsmedlem for onlinetidsskriftet Dragtjournalen

Medlem af programudvalget for Folkeuniversitet i Århus' afdeling i Herning

Styregruppemedlem Textilnet.dk

JESPER MEYER CHRISTENSEN

Samlingschef, cand.mag.

BESTYRELSESPOSTER

Blicher-selskabet, bestyrelsesmedlem

GRUPPER, NETVÆRK OG UDVALG

Encounter, Dansk Center for Herregårdsforskning

Hedegruppen

VAERK

Netværk for nationalkoordinering af samlingsvaretagelsen vedr. arbejder- og industrikultur

Brugerdesignede soundscapes i autentiske rum

KURSER, SEMINARER OG KONFERENCER

Møde vedr. nationalkoordinering af samlingsvaretagelsen vedr. arbejder- industrikultur v/ Arbejdermuseet, København

Møde vedr. nationalkoordinering af samlingsvaretagelsen vedr. arbejder- industrikultur v/ Den Gamle By, Aarhus

Møde vedr. brugerdesignede soundscapes i autentiske rum v/ Cavi, Aarhus Universitet, Aarhus

Møde vedr. Vaerk v/Give-Egnens Museum, Give

Møde vedr. Vaerk v/Vejle Museerne, Vejle

Informationsmøde vedr. SARA v/Kvindemuseet, Aarhus

SARA-webinar v/ODM, København

BRIT VESTERGAARD

Museumsinspektør, cand.mag.

GRUPPER, NETVÆRK OG UDVALG

Nyere Tids netværk, Netværk for frivilligkoordinatorer

KURSER, SEMINARER OG KONFERENCER

ODM Formidlingsseminar, "Kreativitet og Videns", d. 2. marts v/ ODM

Demens-kursus for pårørende, d. 21. og 28. oktober v/ Ikast-Brandeborg Kommune

JULIE LOLK

Museumsinspektør, cand.mag.

BESTYRELSESPOSTER

Klosterlund Museumsforening, bestyrelsesmedlem

GRUPPER, NETVÆRK OG UDVALG

Netværk for frivilligkoordinatorer.

Netværk for formidlere i eksterne læringsmiljøer (kultur- og naturinstitutioner) og kommunale konsulenter, Nationalt netværk af skoletjenester.

KURSER, SEMINARER OG KONFERENCER

ODM, formidlingsseminar / Comwell, Horsens

PUBLIKATIONER

Museets Helte, artikel til Danske Museer, nr. 4, 2020.

CONSTANCE RASSMANN

Forskningschef og Leder af Arkæologi, ph.d.

BESTYRELSESPOSTER

Jysk Arkæologisk Selskab (Bestyrelsesmedlem)

GRUPPER, NETVÆRK OG UDVALG

Bronzealdernet (Netværk)

ISBJERG (forskningsgruppe)

Regionsarkæologisk Netværk

KURSER, SEMINARER OG KONFERENCER

Bestyrelsesmøde Jysk Arkæologisk Selskab /
Virtuelt

MARTIN WINTHER OLESEN

Museumsinspektør, cand.phil.

BESTYRELSESPOSTER

Museum Midtjyllands bestyrelsen

GRUPPER, NETVÆRK OG UDVALG

Arbejdsgruppe/Hedegårdprojektet

PUBLIKATIONER

Iron Smelting in Central and Western Jutland in
Early Iron Age (500bc-AD 200). 2020
Brumlich, M., E. Lehnhardt and M. Meyer
(Eds.): The coming of Iron, The beginnings
of Iron Smelting in Central Europe. Berliner
Archäologische Forschungen 18.

VIBEKE JUUL PEDERSEN

Museumsinspektør, cand.mag.

KURSER, SEMINARER OG KONFERENCER

Dialogmøde omkring danefæ på Teams v/
Nationalmuseet
Teams møde om Veluxprojekt – Boest v / Muse-
um Thy, Niels Algreen Møller

SØREN TIMM CHRISTENSEN

Museumsinspektør, cand.mag.

GRUPPER, NETVÆRK OG UDVALG

Tillidsrepræsentant for DM-medlemmer
SU-udvalg

MUSEUMSSTATISTIKKEN

AKTIVITETER & EVENTS

I 2020 havde Museum Midtjylland i alt:

Arrangementer/omvisninger/ foredrag/work-
shops på museets besøgssteder (ekskl. skole-
undervisning): 98

Arrangementer uden for museet
(fx byvandring, åbne udgravninger o.l.): 22

ANNONCEREDE ARRANGEMENTER PÅ MUSEET SAMLET SET

Besøgende som deltog i museets annoncerede arrange-
menter samlet set på museet:

Deltagere i foredrag, kurser, workshops,
receptioner og lign på museet: 135

ANNONCEREDE ARRANGEMENTER UDEN FOR MUSEET SAMLET SET

Besøgende som besøgte eller deltog i museets annon-
cerede arrangementer samlet set uden for museets
adresser (fx byvandring, åbne udgravninger o.l. der
afholdes uden for museet):

Gæster på byvandring, cykel- og byture: 200

Gæster som deltog i åbne udgravninger: 1683

UNDERVISNING

Her gennemgår vi antal af hold og elever som har
deltaget i vores forskellige undervisningstilbud. I 2020
havde museet samlet set besøg af:

Hold fra daginstitutioner: 5

Grundskoleklasser: 111

Klasser fra ungdomsuddannelser: 5

Hold fra andre uddannelser: 6

Elever som har modtaget vejledning: 8

Elever i undervisningsforløb: 1196

Elever som har besøgt på egen hånd: 411

BESØGSTAL

Museum Midtjylland består af fem besøgssteder,
hvoraf de fleste tilbyder fri entré. Forneden er opgjort
det samlede besøgstal for hele museet og for de enkelte
besøgssteder.

MUSEUM MIDTJYLLAND: 18.301 BESØGENDE

Samlet besøgstal for hele Museum Midtjylland - inkl.
besøgende på vores åbne udgravninger. Det er et
fald på 38% i forhold til sidste år. Faldet skal ses i
lyset af Covid-19 pandemien, som betød at vores fem
besøgssteder var lukket sammenlagt 12 uger i 2020.
Derudover betød forsamlingsforbud at vi måtte aflyse
en lang række arrangementer fra marts og resten af
året.

TEKSTILMUSEET: 5.939 BESØGENDE

FRILANDSMUSEET HERNING: 2.184 BESØGENDE

HERNINGSBOLM MUSEUM: 994 BESØGENDE

VESTER PALSGAARD SKOV-MUSEUM: 2.404 BESØGENDE

KLOSTERLUND MUSEUM: 4.897 BESØGENDE

BESØGENDE PÅ BY- OG SKOVVANDRINGER,
CYKEL- & BUSTURE

219 BESØGENDE

ARKÆOLOGI: ÅBNE UDGRAVNINGER

1.664 BESØGENDE

WEBSITE

I 2020 har vi arbejdet meget med vores digitale tilbud - og at bibeholde en stærk tilstedeværelse online netop pga. Covid-19, og de dertilhørende fysiske restriktioner.

Antal brugere: 29.734

En nedgang på 3 % i forhold til sidste år.

Antal sidevisninger: 83.765

En nedgang på 6 % i forhold til sidste år.

ØKONOMI: ÅRSRESULTAT 2020

Museum Midtjylland har samlet set haft en omsætning på 16 mio. kr., heraf udgør den arkæologiske afdelings omsætning 6 mio. kr - og samlet set kommer museet ud med 0 kr. i årets resultat.

Årets resultat (overskud/underskud): 0 DKK

Procentdel af museets samlede udgifter som blev anvendt til drift o.l.: 17,6%

Hjemstedskommunens ordinære tilskud beregnet pr. indbygger: 48,6 DKK

